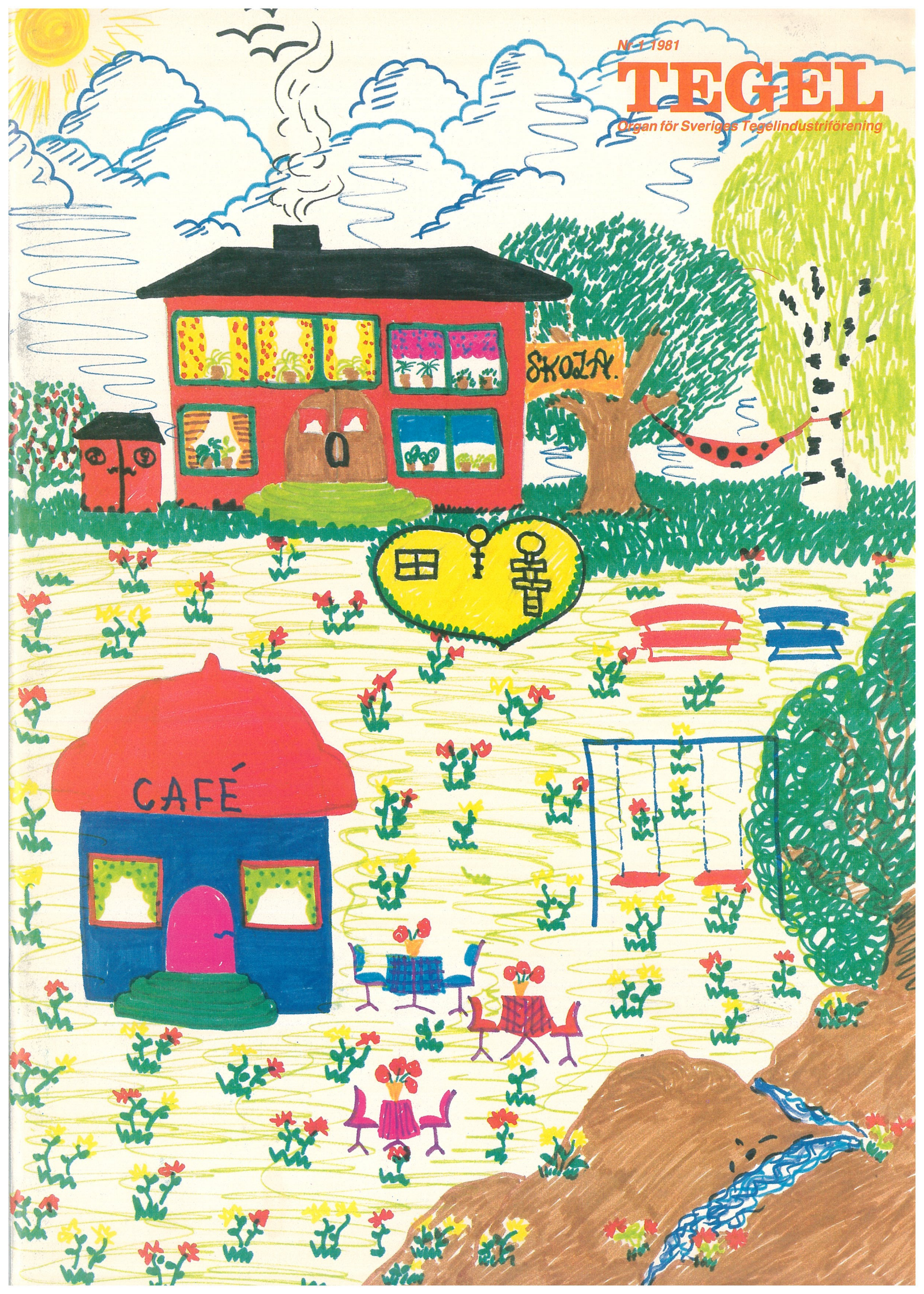

Nr 1 1981

TEGEL

Organ för Sveriges Tegelindustriförening

Klassikernas klassiker: Kanik Antik.

Helsingborgstegel tillverkas numera vid Kaniks tegelfabrik. Klassikernas klassiker får nämligen bara inte försvinna. Leran skiljer sig från all annan tegellera.

Som du kan se här på bilden är den hård som sten och ser ut som skiffer.

Den innehåller redan av naturen allt det man kan önska för att få en bra råvara för tegeltillverkning, bl a sandsten, järnoxid och manganoxid.

FÄRGEN ÄR LERANS EGEN FÄRG.

Färgen på teglet är den naturen själv ger – även om olika bränningstider kan ge varierande nyanser.

Kanik Antik är fullkomligt frostbeständigt, syrafast, beständigt mot förorenad atmosfär och har hög tryckhållfasthet.

Den unika kvalitén har gjort att den här tegeltypen to m blivit en exportvara: i både Ryssland, Sibirien, Saudi-Arabien, Tyskland och Norge har det byggts med Helsingborgstegel. Här hemma har det använts till en stor del av den minnesvärda arkitekturen under det senaste seklet.

Är man tillräckligt bra kan man med andra ord bli profet även i sitt eget land.

Tegelcentralen.

Malmö 040-734 20, Göteborg 031-27 21 40, Jönköping 036-16 50 75, Stockholm 08-35 48 38.

TEGEL

ISSN 0040-2117

Organ för Sveriges Tegelinstriförening
Nr 1 1981 Årgång 71

Birger Jarlsgatan 58 114 29 STOCKHOLM
Tel. 08/23 16 90

Redaktör och ansvarig utgivare: Jan Juhlin

Tegel utkommer med 4 nr per år
Intresserade får tidskriften kostnadsfritt
Eftertryck med angivande av källan tillåtet
Tryck: I-Tryck Lito AB, Luleå 1981

Innehåll

- 2 Skolbyggnaden i historiskt perspektiv
En studie i förebilder
Av arkitekt SAR Yngve Lundquist, Lund
- 7 Vad kan SÖ bidra med i skolprojekteringen?
Av arkitekt SAR Kerstin Fagerlund, Skolöverstyrelsen, Stockholm
- 9 Fäladsgården, Lund
Av arkitekt SAR Yngve Lundquist, Lund
- 12 Backaskolan, Ystad
Av arkitekt SAR Rolf Heijkenskjöld, Malmö
- 14 Östraboskolan, Uddevalla
Av arkitekt SAR P A Ekholm, Göteborg
- 16 Flemingsbergs Centrum
Av arkitekt SAR Gunnar Cedervall, Stockholm
- 18 Främbyhus, Falun
Av arkitekt SAR Jan Ouchterlony, Falun
- 20 Veinge högstadieskola
Av arkitekter SAR L&H Höstrup, Halmstad
- 22 Hammarbacksskolan, Vallentuna
Av arkitekt SAR Gunnar Cedervall, Stockholm
- 24 Låg- mellan- och högstadieskola i Veberöd
Av arkitekt SAR Yngve Lundquist, Lund
- 28 Nya danska skolor

Omslagsbilden

Det är inte enbart undervisningen i våra skolor som genomgått stora förändringar under de senaste åren. Även arkitektoniskt har skolbyggnaderna ändrat utseende – detta inte minst på grund av de ändrade studieförhållandena.

Arkitekt Yngve Lundquist i Lund inleder detta temanummer om skolor med en intressant artikel om skolbyggnaderna i historiskt perspektiv och arkitekt Kerstin Fagerlund på Skolöverstyrelsen redogör för SÖ:s nya roll vid skolprojektering. Därefter ger vi några exempel på skolornas nya arkitektur i såväl Sverige som Danmark.

Thone Hamlin, klass 8 D i Hammarbacksskolan i Vallentuna, har sin uppfattning klar om hur dagens skola skall se ut – som den på omslagets teckning, som hon alltså gjort.

Tegelbruk anslutna till Sveriges Tegelinstriförening

- Ⓢ AB Bara Tegelbruk², Fg, M
230 40 Bara, tel. 040/44 71 85
- Ⓢ Bohustegel AB¹, Fb, Fg, Fr, M
450 50 Munkedal, tel. 0524/212 00
Falktegel – Falkenbergs Tegelbruks AB
Tegelbruksvägen 16, 311 00 Falkenberg, 0346/144 30
- t Falkenbergs Tegelbruk, M
- Ⓢ Sennans Tegelbruk Fb, Fg, Fr, M
- Ⓢ AB Forssa Tegelbruk¹, Fb, Fr, M
517 00 Bollebygd, tel. 033/840 20
- Ⓢ Hallsbergstegel AB, Fb, Fr, M
Box 39, 694 01 Hallsberg, tel. 0582/111 35
- Ⓢ AB Kaniks Tegelfabrik², Fb, Fg, Fr, M
230 50 Bjärred, tel. 046/470 24, 470 09
- Ⓢ Klippans Tegelbruks AB², Fb, Fr, M
Box 50, 264 00 Klippan, tel. 0435/140 65
- Ⓢ Minnesbergs Tegelbruks AB², Fb, Fg, Fr, M
Minnesberg, 233 00 Svedala, tel. 040/48 52 40,
48 52 50, 48 52 55
Mälardalens Tegel
Box 30047, 104 25 Stockholm, tel. 08/23 33 65
- Ⓢ Bergsbrunna Tegelbruk, Fg, Fgrå, M
- Ⓢ Haga Tegelbruk, Fb, Fr, M
- † Sköldinge Byggelement AB
t Fabrik för armerade tegelskift, tekn. information,
order och leveranser: 640 24 Sköldinge,
tel. 0157/503 70
- Ⓢ Slottsmöllans Tegelbruk², Fb, Fr, M
Box 128, 301 03 Halmstad, tel. 035/11 80 54
Vålbackens Tegelbruks AB, Fb, Fr, M
Prästgatan 24, 831 31 Östersund, tel. 063/11 13 85,
11 96 65, 11 37 55
- Ⓢ Östra Grevie Tegelbruk AB², Fb, Fg, Fr, M
235 00 Vellinge, tel. 040/48 70 06, 48 73 72

Fb=brunt fasadtegel,
Fg=gult fasadtegel, Fgrå=grått fasadtegel,
Fr=rött fasadtegel, M=murtegel, R=dräneringsrör

Ⓢ = Ansluten till Svensk Tegelkontroll
† = Tillverkningskontroll genom KRB
t = Tillverkning av typgodkända produkter

Försäljning genom:

¹⁾ BoFo Tegelprodukter AB, Kråketorpsgatan 10 C,
431 33 Mölndal, tel. 031/87 04 90

²⁾ AB Tegelcentralen, Box 17118, 200 10 Malmö,
tel. 040/734 20 (Ensamförsäljare)

Med detta nummer medföljer 2 bilagor avse-
ende 4:e Nordiska Murverkssymposiet.

TEGELLABORATORIET I VALLENTUNA

har fått nytt telefonnummer:

0762-745 36

Adressen är som tidigare
Industrivägen 1, 186 00 VALLENTUNA

Undervisningen var ursprungligen knuten till kyrkan.
Bild av Karmelitklostret i Helsingör – en byggnad med
tegel i golv, väggar och tak. Foto: Lennart Sandén, Malmö.

SKOLBYGGNADEN I HISTORISKT PERSPEKTIV

EN STUDIE I FÖREBILDER

Av arkitekt SAR Yngve Lundquist, Lund

Skolbyggnadernas arkitektur avslöjar mycket av den sociala situationen i tiden. De speglar analfabetism och fattigdom, högre ståndskultur och pengar. De visar genomgripande reformer i samhället och inställningen till kollektiv fostran och individuell skolning. Man ser och förundras över hur stark påverkan kyrkan och dess företrädare haft på vår undervisning. Att beskriva vår skolas utveckling kan även ses som en parallell till inställningen till religionen. Denna situation har varat ända till sen tid. Spåren är ännu påtagliga.

Det är inte en tillfällighet att våra viktigaste utbildningsorter och äldsta gymnasier sammanfaller med kyrkans stiftsstäder. Uppsala, Lund, Skara, Härnö-

P H Ling utformade grunderna för gymnastiken i Fäktsalen i Laurentiikapellet, även kallat Liberiet, i Lund (i mitten på teckningen, som gjorts av arkitekt Yngve Lundquist).

Rafaels målning Skolan i Athen. Platon i mitten t v pekar uppåt avseende de stora andliga värdena, medan Aristoteles t h pekar mot marken.

sand etc. I modern tid lokaliserar universitetsfilialer till Växjö, Linköping, Luleå. Umeå är endast undantaget som bekräftar regeln.

Men även om den protestantiska kyrkan är vår svenska utbildnings bas, är den till stora delar grundad på den katolska föregångaren. Lärdomen, privilegiet att kunna läsa var knutet till klostren och kyrkan.

Katolikerna i sin tur hämtade ohämmat förebilder från antiken. Skolorna i det förkristna Athen, byggda i marmor och tegel, var både ståtliga och pla-

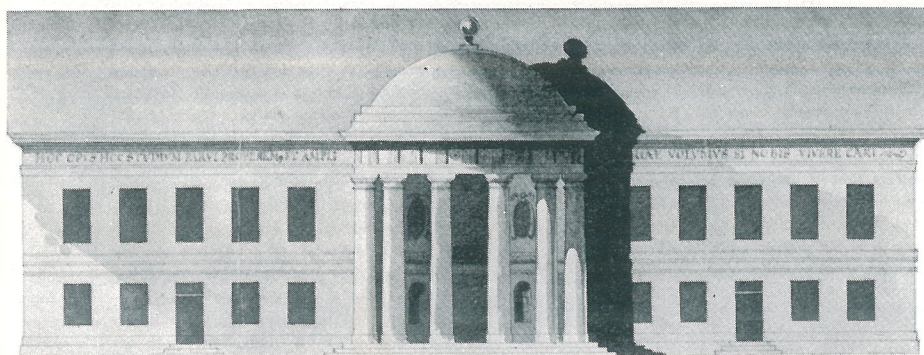
cerade i den bästa situation. Ideerna hämtades från Platon. I dialogen "Staten" utvecklas grundtankarna på hur ungdomen skall fostras till dugliga medborgare i idealstaten. Ur pedagogisk synpunkt är det en aristokratisk hållning i det grekiska utbildningsidealet, med förakt för det praktiska arbetet. Rafael har i sin målning i Vatikanen visualiserat Platon och Aristoteles' samtal om staten och skolan.

I Sverige tog det drygt trehundra år efter reformationen innan folkskolan, med påtryck-

ning från bönderna på 1840-talet grundades. Innan dess var undervisningen fixerad vid prästutbildningen.

Den svenska skolbyggnaden i vidare bemärkelse är inte gammal även om rötterna är äldre och man bortser från prästgymnasier. Den kan i stort sett sammanfattas med de skolor som byggts under de sista hundra åren. Många bygdeskolor bär fortfarande drag av de första stapplande stegen i folkbildningens tjänst. Skolmuseér börjar bli vanliga i landet.

Typiskt för ursprungsskolan var klassrummet, som kan härledas ur det protestantiska kyrkorummet. Altaret ersattes med kateder på ett podium, kyrkbänkarna blev skolbänkar och orgeln ställdes vid ena långväggen. Till skolsalen var lärarens bostad knuten och ibland även en mindre lagård. "För att få kvalificerade lärare, kan prästerna undervisa i religion, det har dom tid till. Skolläraren kan koncentrera sig på de övriga facken och

Härnösands gymnasium, ett Nordens Athen! Nyklassicistisk byggnad från slutet av 1700-talet. Arkitekt: Tempelman.

Sameskola vid Vaisaluokta 1946. Foto: Gösta Lundquist.

dessutom sköta klockartjänsten."

Skolans exteriör påminde om bygdens hus i trä, men fönster och takhöjd var väl tilltagna.

I städerna började större skolor i slutet på 1800-talet att uppföras. Placeringen konkurrerade ofta i monumentalitet med kyrkan. Formgivningen var klassiserande stenbyggnader i flera våningar. Klassrummen försågs med stora fönster, ljus och hälsa kopplades samman.

Däremot ansågs det inte lämpligt att pojkar och flickor blandades, vilket skapade egendommiga planlösningar i den heliga oskuldens tjänst.

Fortfarande präglades skolbyggnandet av kategoritänkande med polarisering mot real- eller latinutbildning. Biskop eller kyrkoherde var ofta självskriven ledamot eller ordförande i skolstyrelsen.

Den praktiska utbildningen var vid sekelskiftet nära nog obefintlig. Undervisningens höga ideal var antikens Grekland och Rom, naturens och konstens skönheter.

Från sekelskiftet möter vi en mer självständig och nationellt inriktad arkitekturstil med lysande exempel som i Ragnar Östbergs Östra Real i Stockholm och Gunnar Asplunds ungdoms-

verk i Karlshamns Läroverk. Arkitekturen och undervisningen har här förenats i den högsta målsättningen, att ädelt fostra ungdomen. Vackra klassrum, stiliga samlings-salar och festligt utformade musiksalar hörde till, liksom omfångsrika gymnastik-salar som även kunde användas till skoldanser.

Under trettio-talet blir byggnadet sakligare. Man reagerade mot de borgerliga stilidealerna som var alltför romantiserande. En fabrik var mer funktionell och både bostäder och skolor kunde formas efter samma mål, – effektivitet och lönsamhet. Nils Ahrbom och Helge Zindal samt Paul Hedqvist tillhörde funkistidens skickligaste formgivare av den nya skolan. Byggnaderna uppfördes i kubistisk anda, vanligen vita med stora fönsterpartier, ty sol och hälsa var sunt och motverkade tuberkulosen.

Efterkrigstidens skolbyggande har en omfattning som till och med överträffar sekelskiftets. Den nya grundskolan skall genomföras och formas utan kyrkans inblandning. Nya stadsdelar utbyggs samtidigt som skolplikten förlängs. Skolan kommer ofta att utgöra den nya kulturella samlingspunkten och symboliskt ersätta "kyrkan mitt i byn". Den auktoritära skolan är död. Eleverna skulle aktiveras.

Mellersta Förstadsskolan i Malmö är exempel på sekelskiftets skolbyggande. Auktoritär, stora fönster, taksprång och mönstermurning.

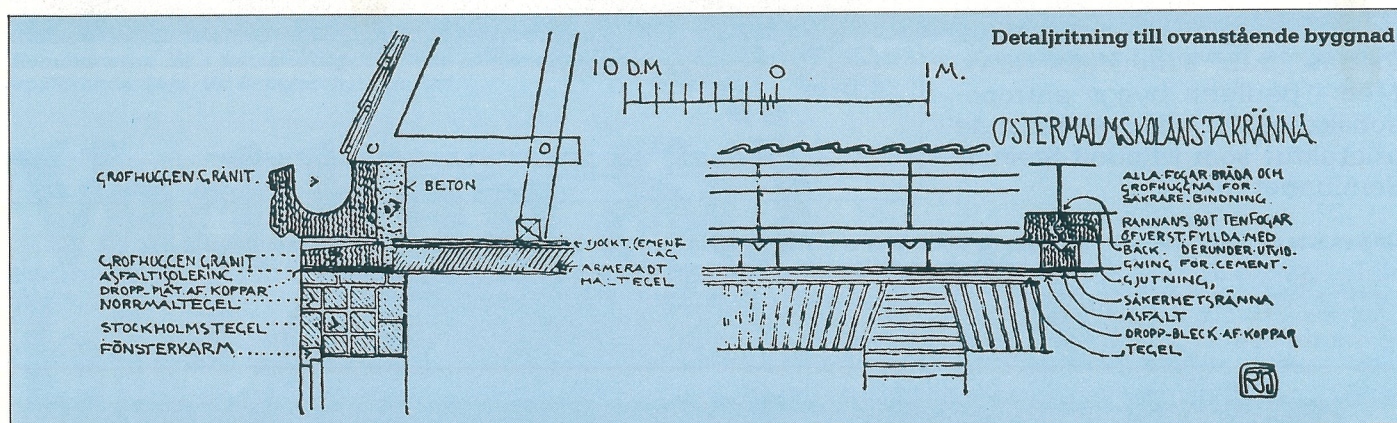
Foto: Lennart Sandén, Malmö.

Foto: Stig Kenne Stockholm.

Östra Real i Stockholm i nationalromantisk anda. Tillhörde tidens mest betydande byggnadsverk. Arkitekt: Ragnar Östberg, Stockholm.

Sveaplans Flickläroverk i Stockholm är uttryck för funktionalism. Kubistisk formgivning, ljusa klassrum. Arkitekt: Ahrbom-Zimdal.

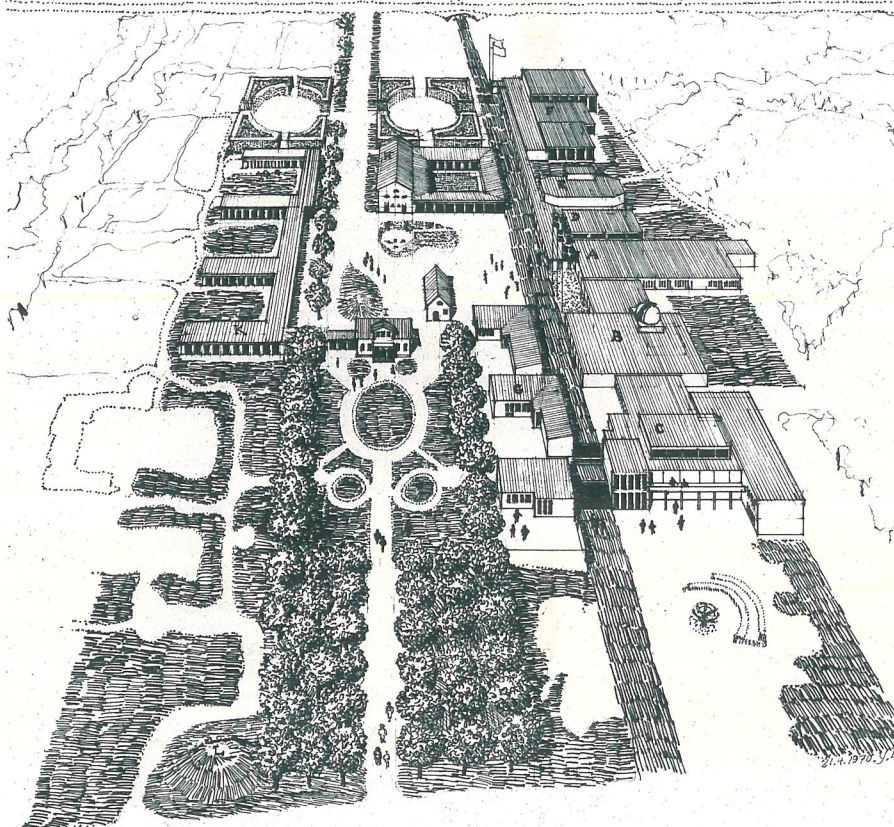
Foto: Stig Kenne, Stockholm.

Undervisningen skulle göras lika rolig som leken. Bestraffningar förbjöds. Skolarbetet var lika viktigt som vilket arbete som helst.

Den sociala synen på skolan ställde nya och förändrade krav på lokalerna. Den monumentala arkitekturstilen blev omöjlig och istället byggdes skolor som mer anknöt till den låga villabebyggelsen. Kravet på flexibilitet i användandet blev stort och samverkan mellan ämnena i projekt en önskvärdhet. Öppenplansskolor och hemskolor har blivit slagord. Nya byggnormer med handikappanpassning har resulterat i enplansskolor. Det ljusa klassrummet är ett minne sett med dagens energinormer. Tidigare löstes bränslekrisen med kokslov.

Våra nuvarande skolor byggs så till slut utan inblandning av kyrkan. Ecklesiastikdepartementet är upplöst och skolorna formas från samhällets krav. Men i periferin byggs antroposofiska skolor med spännande arkitektur som i Rudolf Steiner-Seminarier i Järna.

Den senare tidens skolbyggnader planeras ofta som kulturella servicecentra i nya stadsdelar. Projekt (ej utfört) till skolanläggning på Linero i Lund 1972.

A. ENTRÉ B. INSTITUTIONER, ADMINISTRATION C. KREATIVT CENTRUM, UNGDOMSLOKALER D. STADSDELSBIBLIOTEK.
 E. SAMLINGSALAR F. BAD, IDROTTSBALL G. SKOLVILLOR H. MATSERVERING.
 I. MANGÅRDSBYGGNAD K. VANDRARHEM L. BRONSÄLDERSHÖG

De nya fria skolorna ges ofta en expressiv arkitektur som Rudolf Steinerseminariet i Järna. Arkitekt: Erik Assmundsen.

Kommunerna får i fortsättningen ta hela ansvaret vid byggandet av skolor. Bilden visar Kategattskolan i Halmstad som är under uppförande. Foto: Ulf Bengtsson, Halmstad.

Vad kan SÖ bidra med i skolprojekteringen?

Arkitekt Kerstin Fagerlund, verksam vid SÖ:s skolbyggnadsbyrå, ger här sin syn på hur SÖ:s roll inom skolbyggnadsområdet förändras i framtiden.

När en skola skall byggas eller byggas om blir det ofta en stor investering för kommunen. Staten har i många år hjälpt kommunerna ekonomiskt vid byggtillfället så att skolorna kunnat byggas utan alltför stora påfrestningar på den kommunala ekonomin. Riksdagen har varje år beslutat volymen av skolbyggnade med statsbidrag. En årlig inventering av skolbyggnadsbehovet har gjorts för att de mest angelägna skolbyggena skulle få bidrag. Efterfrågan på statsbidrag har varit stor och det har därför bildats en kö av angelägna skolprojekt. Ett fåtal skolor har byggts utan statsbidrag, flera på senare år då kön vuxit

så att väntetiderna blivit för långa för kommunerna.

Våren 1980 beslutade riksdagen att slopa investeringsbidragen till skolbyggen. Ansvaret för skollokaler finansiering läggs nu helt på lokal nivå. Den 30 juni 1981 upphör bidragsgivningen för grundskolor, men fram till 30 juni 1982 kommer ett fåtal större gymnasiebyggen att få bidrag.

SÖ (Skolöverstyrelsen) räknar i alla statsbidragsansökningar för skolbyggen fram bidragets storlek. Lokalnormer ligger till grund för beräkningen*. Normerna an-

*) Se skolhushandboken, en orientering om skolans lokaler och miljö, Liber Utbildningsförlaget.

ger i princip en erforderlig minsta area för olika skolfunktioner, och ekonomin har vägt tungt vid beräkning av arean. SÖ har av riksdagen ålagts att bevaka att skolorna inte byggs större än nödvändigt dvs större än normerna anger. Däremot har det varit fritt fram för att öka ut skolbyggnaderna för att använda dem även för fritiden och att samordna skollokaler med andra kommunala lokaler, folkbibliotek, sporthallar, förskolor etc. Man har vidare inte behövt följa normerna för varje enskild lokal utan har kunnat fördela om arean så att det passat de arbetsformer som man lokalt har tänkt sig. Totalt har skollokaler

dock fått hålla sig inom en viss ramarea. Allt detta har tjänat fler syften, att hålla investeringen nere, att begränsa driftkostnaderna (uppvärmning, städning, underhåll m m) samt att söka få likvärdiga lokaler i kommunerna.

Vad händer nu då statsbidragsgivningen upphör?

Som sagts blir skolbyggandet ett rent kommunalt ansvar. Kommunen avgör själv om och när ett skolbygge skall realiseras och väger behovet mot andra kommunala sektors behov. Hur ett skolprojekt skall utformas är också en kommunal fråga. Själva utformningen har inte bestämts av SÖ i det gamla systemet heller, men man har haft ram-normerna att hålla sig till. SÖ har haft ett rådgivningsarbete knutet till statsbidragssystemet. Alla statsbidragsprojekt har passerat SÖ vid **någon** tidpunkt, och då har man försökt medverka till god funktion och ekonomisk planlösning. Man har på den vägen kunnat förmedla idéer och erfarenheter mellan kommuner och projektörer.

Hur kan då SÖ stödja kommunerna och hjälpa projektörerna i framtiden?

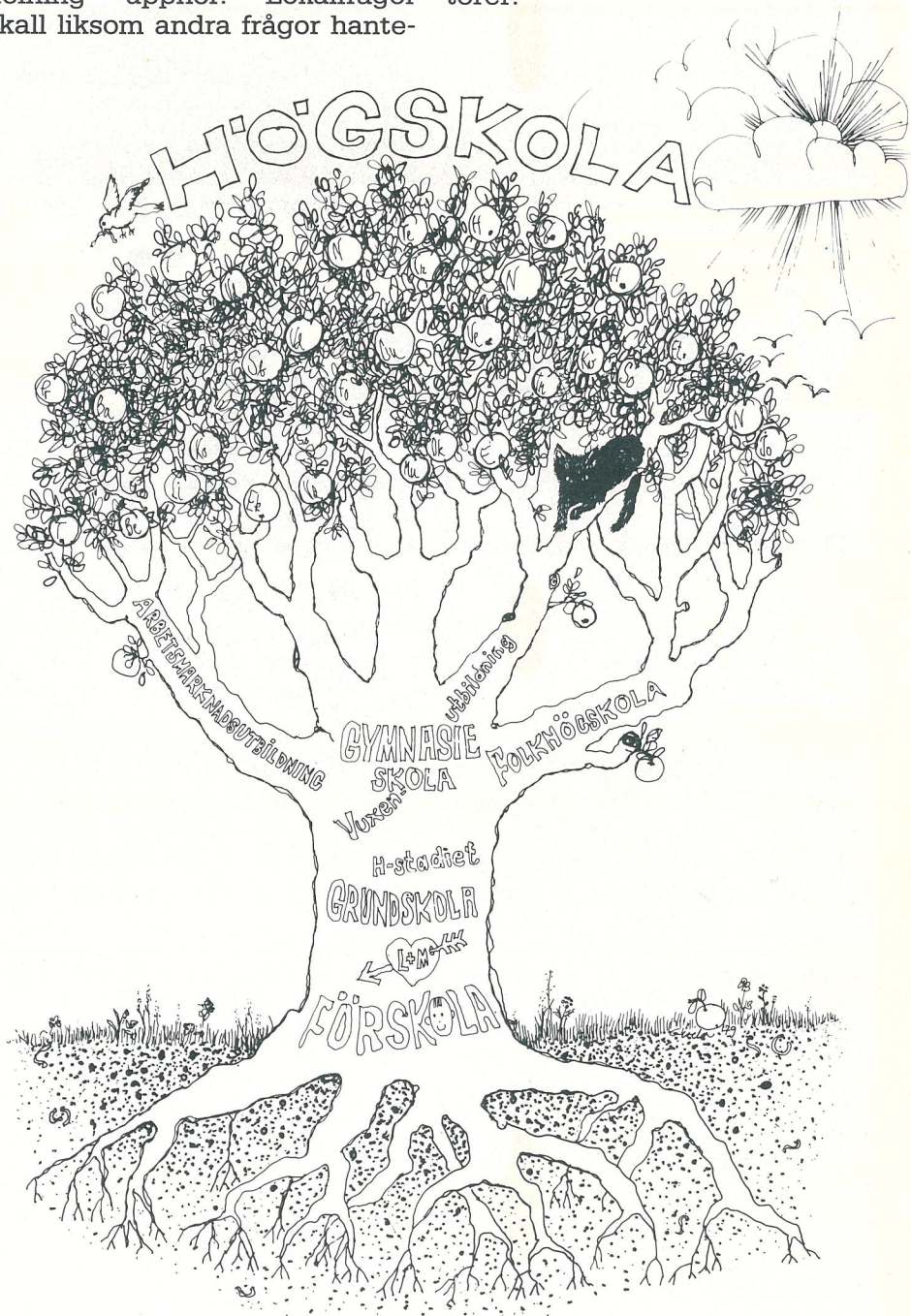
Ja, det beror på vad riksdagen beslutar i vår. I två propositioner, lagda i februari i år, behandlas bl a SÖ:s framtida arbetsuppgifter och resurser. Inom skolbyggnadsområdet föreslås att SÖ även fortsättningsvis bör ha viss kompetens och vissa resurser för utvecklingsuppgifter och rådgivningsverksamhet. Arbetet bör främst inriktas på lokalbehov och utformning för nya utbildningskrav, samt rådgivnings- och serviceverksamhet. Syftet skall vara att ge kommunerna stöd så att lokalerna ger bästa möjliga förutsättningar för en likvärdig utbildningsstandard i landet. Rådgivnings- och serviceverksamheten bör också tillgodose det växande behov av information som följer med decentralisering, samverkan och medbestämmande. SÖ bör utarbeta planeringsunderlag för huvudmännens analys och för beräkning av lokalbehov vid ny- eller ombyggnad av skollokaler.

Utöver denna allmänna och övergripande rådgivnings- och serviceverksamhet bör SÖ kunna ge råd och service i enskilda objekt vad gäller lokalbehov och lokalutformning. Denna verksamhet bör vara frivillig för både grundskola och gymnasieskola. Avgiftsfinansiering bör övervägas när man vunnit ett par års erfarenhet av den föreslagna verksamheten på skolbyggnadsområdet.

I fråga om folkhögskolan och statliga utbildningar (bl a specialskolan och arbetsmarknadsutbildningen) föreslås det inga förändringar i propositionerna. Organisatoriskt föreslås bl a att SÖ:s nuvarande planeringsavdelning upphör. Lokalfrågor skall liksom andra frågor hante-

ras på de sk sakenheterna, en för grundskolan, en för gymnasieskolan och en för vuxenutbildning. Skolbyggnadsbyrån P 3 kommer alltså enligt förslaget att försvinna.

Vi som arbetar med lokalfrågor på SÖ hoppas att resurserna skall bli sådana att ett aktivt utbyte av erfarenheter skall bli möjligt mellan kommuner, projektörer och SÖ. De verksamhetsformer som är beskrivna i propositionen verkar passa i ett samhälle där decentralisering och medbestämmande är genomförda. SÖ:s roll blir att utveckla, stödja, ge idéer samt förmedla råd och erfarenheter mellan kommuner och projektörer.

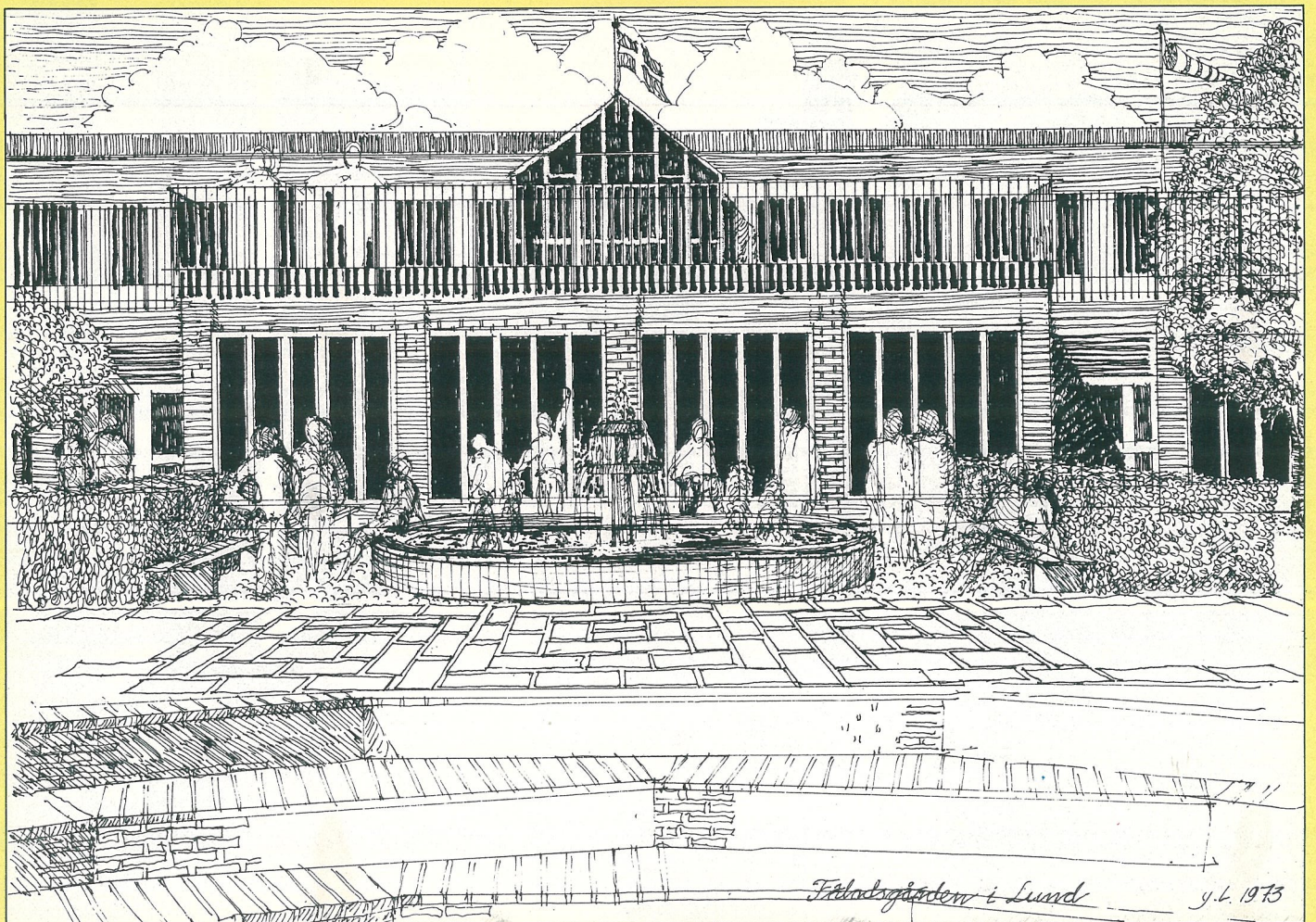

"Utbildningsträdet" av Gisela Linder, Stockholm. (Ur Skolhushandboken).

FÄLADS GÅRDEN

Lund

Fälad, det låter inte särskilt trevligt. Men i Skåne är det något fint. Det är betesmark för kreatur, det är äng.

Norra Fäladen är betesmarken norr om Lund och det var här det blodigaste av våra slag, slaget om Lund, utspelade sig för drygt 300 år sedan.

I dag är Norra Fäladen Lunds största nya bostadsområde. Här bor 12.000 lundabor sedan 10 år tillbaka. Bostäderna är blandade, villor, studentbostäder och låga flerfamiljshus.

Centrumdelen omfattar ett normalt innehåll av affärer, sociala lokaler och kyrka.

Högstadieskolan är den kulturella högborgen. Utöver undervisningen för fem paralleller finns här lokaler för stadsbibliotek, föreningar, fritid och idrott. Den samlade skoldagen, SIA-skolan har här hämtat viss livskraft.

Skolan är byggd i två våningar med en souterrängvåning.

En kringbyggd gård utgör anläggningens mittdel. Här finns en terrasserad amfiteater.

Mot entrésidan avtecknar sig den solfjäderformade aulan och en skulptur av Alexander Calder visar huvudentrén.

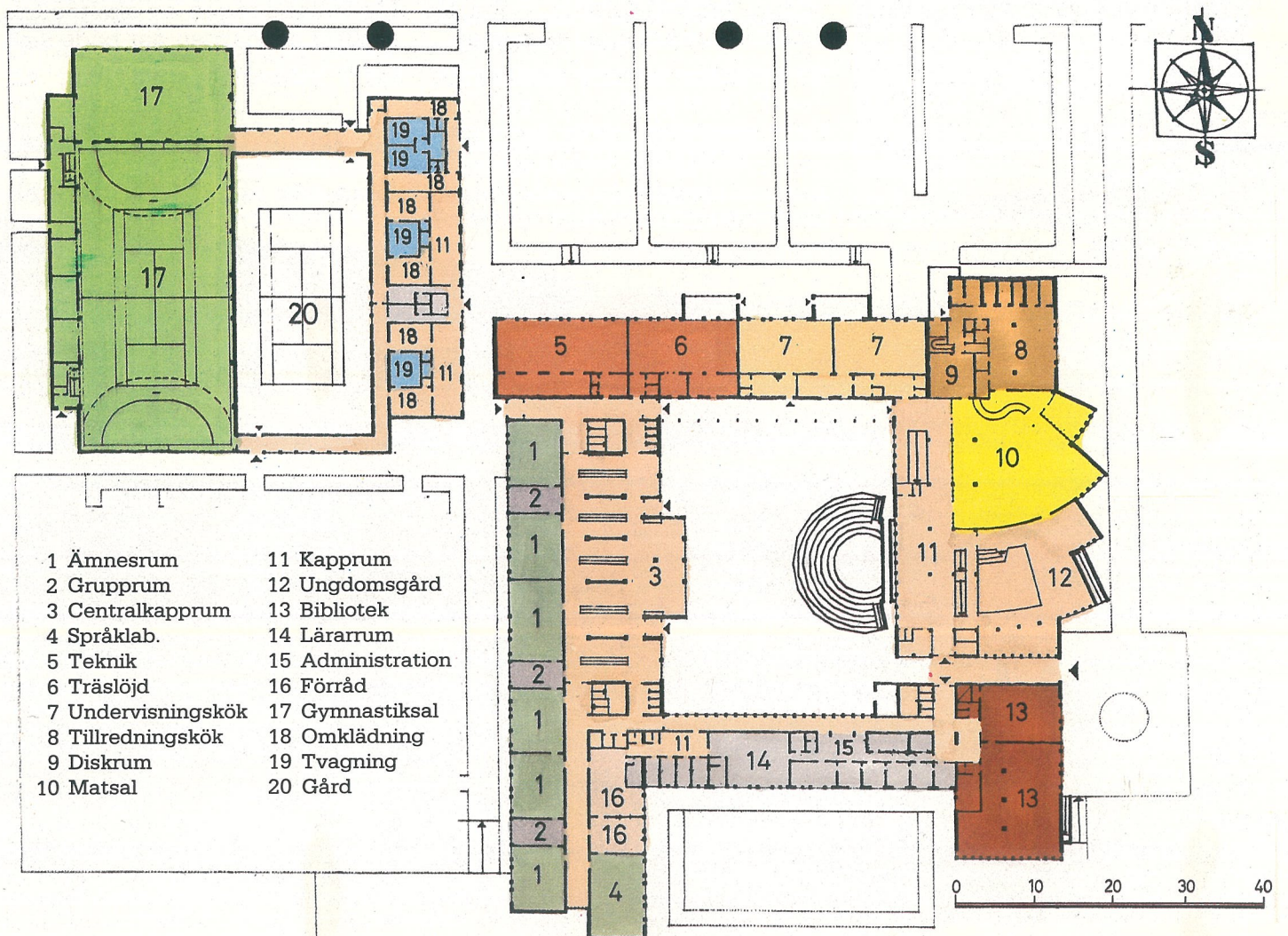
Tegel, Hyllingetegel, är det genomgående och viktigaste byggnadsmaterialet.

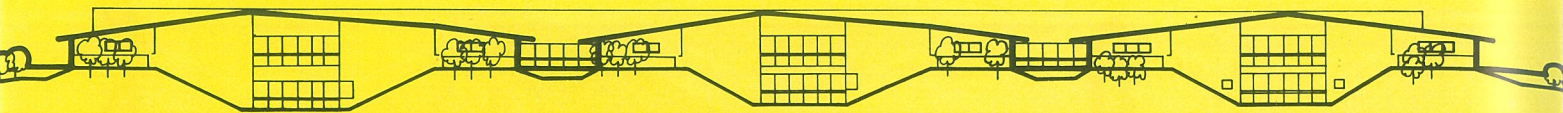
Tegel ofta som bärande konstruktion och keramiska plattor på golvet. Det är material som håller i skolor där slitaget är som hårdast, tycker skolbyggnadsingenjören i Lund, Bertil Sandgren, med sin långa erfarenhet av skolbyggande.

Av arkitekt SAR Yngve Lundquist, Lundquist & Rendahl Arkitektkontor, Lund.

Foto: Lennart Sandén, Malmö

BACKASKOLAN

Ystad

Av arkitekt SAR Rolf Heijkenskjöld, Malmö

Backaskolan förändrades många gånger under program- och skisstadiet. Ändringarna, utökningarna, föranleddes delvis av ambitionen att föregripa den pågående SIA-utredningen. Fritidslokaler inplanerades och man försökte tillmötesgå intressegrupper, som skulle kunna utnyttja skolans lokaler under icke lektionstid.

Dessutom hade man inom ledningsgruppen en strävan att integrera skolan med både kommunal och landstingskommunal barnomsorgsverksamhet.

Anläggningen var klar för inflyttning årsskiftet 1977-78.

Byggnaden består i dag fullt färdig av en tvåparallellig låg- och mellanstadieskola för ca 350 elever, en förskola med fritidshem för 60 barn och en särskola för 15 à 20 barn.

För fritidsverksamheten finns en utökad gymnastiksal med plats för olika bollspel. Golvet, som valdes till denna sal är speciellt lämpat för övningar i elitgymnastik. Utöver detta är en av de större fritidslokalerna arena för bordtennismatcher i seriespel.

Byggnaden består av en långsträckt huvudbyggnad och tre souterrängflyglar med vardera förskola, lågstadium och mellanstadium. Flyglarna har i souterrängplanet fritidslokaler, vilka nås direkt från skolgården men även via trappor från den sammanbindande huvudbyggnaden. Denna inrymmer slöjd- och gymnastiklokaler, administration, matsal och kök samt särskolans lokaler mitt emot förskoleflygeln.

Markplaneringen av skoltomten medför att barnen når både sina

klassrum och fritidslokalerna från skolgården.

Byggnadens markplan är uppfört i en stomme av träfackverk, som vilar på en kantförstyvad betongplatta. Matsal och gymnastiksal har synlig stomme av limträ. Souterrängflyglarna är byggda i platsgjuten betong.

Ytterväggarna är uppbyggda av invändigt gipsklädd, isolerad regelstomme med utvändigt vindskydd och en halvstens tegelbeklädning. Yttertaken är pappbelagda.

De flesta utrymmena är försedda med ljudabsorbenter i tak och halvhårda golv.

Byggnaden har utvändigt alla fasadytor i gula nyanser med det gula släta teglet från Kanik som bas.

Invändigt återkommer det gula fasadteglet i allmänna utrymmen som kapprum, korridorer och matsal, där förslitningen inom skolbyggnaden vanligtvis är hård. I övrigt är väggar och tak vita.

Golv, dörrar och inredning är varierande i färg för att underlätta orienteringen och ge barnen tillfälle att uppleva olika kulörer i sin miljö.

Skolan är gul i lågstadiedelen och grön i mellanstadiet. Slöjdsalarna går i blått och administrationen i rött.

Förskolans entréer anknyter till de fyra grundfärgerna. Dessutom har olika funktioner inom förskolan givits olika kulörer.

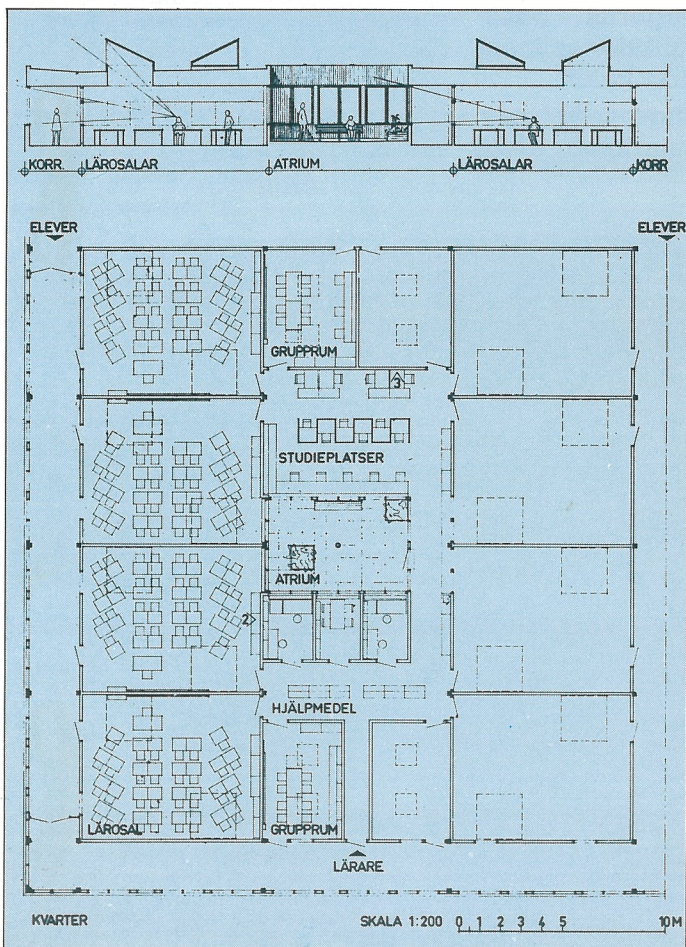
Byggnadens våningsyta är totalt 5.600 m² varav i markplan skola

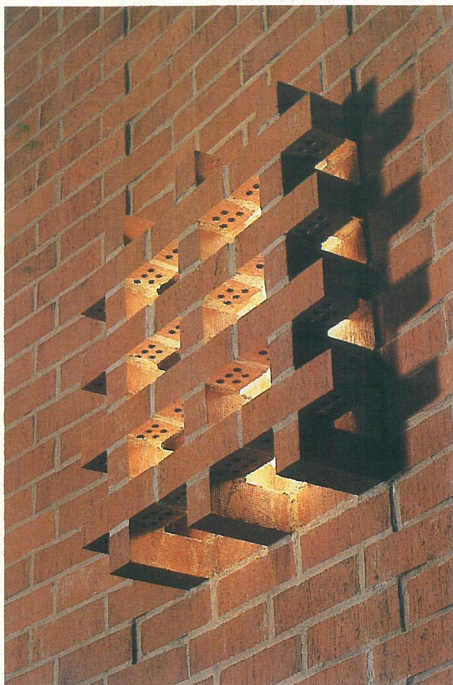
2.750 m², förskola + särfröskola 850+450 m², i souterräng tekn. lokaler + skyddsrum 250+300 m², fritidslokaler 1.000 m².

För projektet har anvisats totalt 13,9 miljoner kronor.

Ledningsgrupp:	CBK jämte representanter för skola, barnomsorg, landsting och personal
Arkitekt:	K A Nilson. C B Persson Ark. kontor AB, Ystad-Malmö
Byggn.konstr.:	Kjell Magnusson AB, Lund
VVS-konstr.:	VVS-Teknik AB, Ystad
El.konstr.:	El-Program AB, Ystad
Trädgårdsark.:	Tommy R Nordström, Ystad
Gen.ent.:	BPA, Malmö

Östraboskolan i Uddevalla togs i bruk 1970 och är en gymnasieskola med studievägar inriktade på de tekniska och naturvetenskapliga sektorerna. Skolan rymmer ca 900 elever.

Projekteringen skedde vid en tidpunkt när en omfattande utbyggnad av den gymnasiala undervisningen i landet ägde rum. En livlig debatt och ett omfattande utvecklingsarbete pågick för att klargöra hur en gymnasiebyggnad borde utformas för att bäst tillmötesgå de krav som ställdes beträffande nya undervisningsmetoder, varierande storlekar på elevgrupper, nya hjälpmedel, trivsel m.m. Krav på ekonomi och rationalitet, på integration och optimala valmöjligheter för eleverna, medverkande till att större skolenheter gärna prioriterades trots de olägenheter ur sociala och psykologiska synpunkter detta kunde medföra.

Projektörerna för Östraboskolan brottades med dessa problem och efter ett drygt men inspirerande projekteringsarbete, med omfattande underhandsdiskussioner med olika myndigheter, blev resultatet en koncentrerad planform baserad på institutionsenheter med relativt korta invändiga kommunikationer. Planformen krävde delvis överljusbelysta lokaler. Omfattande modellstudier och beräkningar genomfördes för att klargöra behovet av öppningar i

tak och väggar såväl ur optisk som psykologisk synpunkt.

Östraboskolans undervisningslokaler är placerade i det övre planet. Planet bildar en samlad enhet som delas av en bredare korridor – en "huvudgata" – från vilken utgår "gränder". På så sätt bildas sex kvarter som vart och ett utgör undervisningsenhet för ett ämne eller en ämnesgrupp. Således finns kvarter för språk, orienteringsämnen, bibliotek, tekniska ämnen, fysik och kemi-biologi. Inom kvarteren finns ämnesrum, grupprum, studierum, hjälpmedelsrum och förberedelserum. Centralt i kvarteren ligger en atriumgård som för kemi-biologiinstitutionen har utformats som växthus. Utan att behöva gå ut i några korridorer kan lärare och elever, som arbetar i kvarteret, nå alla utrymmen. Varje kvarter är flexibelt och kan ändras till annan rumsindelning då väggar icke är bärande. Lärosalar och andra arbetslokaler är i huvudsak belysta uppifrån genom taklanterniner men har som regel alltid

utblicksfönster mot atriumgård eller genom ytterfasad.

Det undre planet som mot söder ligger i marknivå, inrymmer huvudentréer, centralkapprum, elevlokaler, kök och bespisningslokaler. Mot norr där planet ligger under mark, inrymmer bilparkering.

Till huvudbyggnaden ansluter dels en gymnastikbyggnad dels en administrations- och samlingsbyggnad. Samlingssalen är tillika teaterlokal för Uddevalla med plats för 500 åskådare och logeutralymmen och scentekniska anordningar för bl a Riksteaterns behov.

Byggnaderna är uppförda med bärande system av pelare och balkar av betong. Ytterväggen är murad med ett yttre skal av rött tegel levererat av Bofa Tegelprodukter AB. Invändigt har även teatersalongen tegelväggar. Håltegel har här använts som ljudabsorbent. För att måttmässigt få överensstämmelse med stommodulen 12M har tegelskalet murats med modultegel 3M.

Av arkitekt SAR P A Ekholm, Göteborg

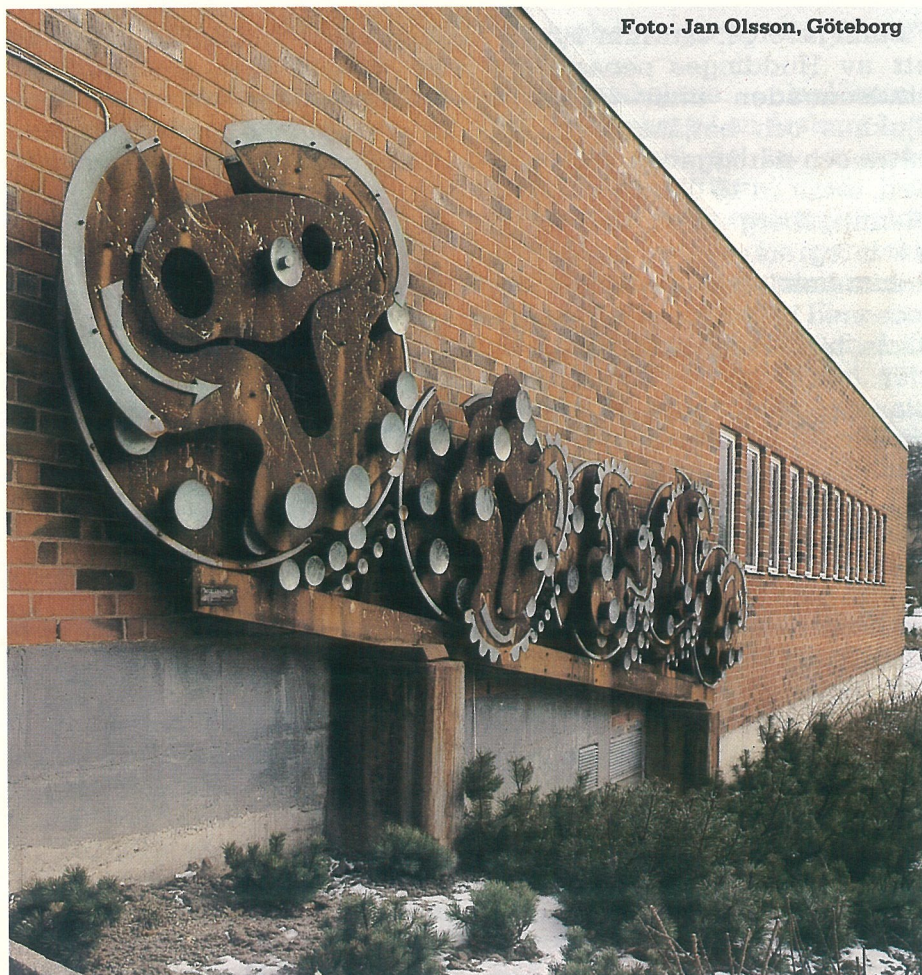

Foto: Jan Olsson, Göteborg

FLEMINGSBERGS

Flemingsbergs centrum ligger i ett av Huddinges senaste bostadsområden intill Huddinge Sjukhus och betjänar även Visättra och närliggande villaområden, totalt ca 15 000 personer.

Flemingsbergs centrum är ett starkt integrerat centrum för såväl kommersiell som kommunal service med bland annat högstadieskola, bibliotek och fritidslokaler. När stadsdelen Flemingsberg planerades ville man ge den hus med en karaktär som avvek från det stora betonggrå sjukhuset. Bostadshusen fick fasader i klara, ganska starka – alltför starka anser många – färger. I förhållande till såväl sjukhuset som den relativt täta och höga bostadsbebyggelsen ter sig, den i och för sig ansenliga byggnadsvolymen som ett så här fullständigt centrum utgör, ganska liten. För att i denna storskaliga miljö markera sitt geografiska läge, sin betydelse av att vara den centrala punkten i området och för att skapa en sober och hållbar centralpunkt i området, valdes tegel, brunt spånat från Mä-

lardalens Tegel, som fasadmateri- al. I entréerna, trapphus och övriga kommunikationsutrym- men närmast entréerna har, bland annat av hållbarhetsskäl, fasadteglet förts in.

Centrumhuset är byggt i tre plan. Längst ned ligger kundgaraget med 175 platser. Mellanplanet som är planerat i anslutning till busshållplatsen, innehåller två livsmedelsbutiker, postkontor och ett tiotal fackhandlare kring två innerorg, som även har inomhusförbindelse med de närmaste tre bostadshusen. I samma plan men med utvändigt entré från skolgården ligger skolans entréer och övningslokaler samt skolrestaurangen.

Övre planet ligger i nivå med Regnbågen, den gångbro som förbinder sjukhuset med bostadsområdets gångsystem.

Detta plan ger plats för många aktiviteter och innehåller förutom skolans lokaler stadsbibliotek, fritidsgård med cafeteria samt idrottshall med till-

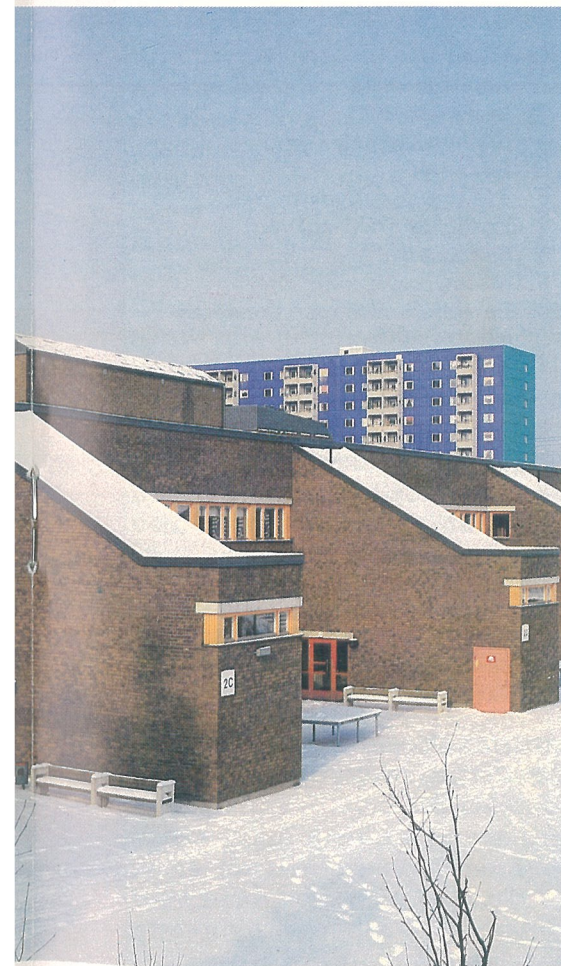

Foto: Stig Kenne, Stockholm

S CENTRUM

Av arkitekt SAR Gunnar Cedervall, Cedervallgruppen Arkitektkontor AB, Stockholm.

hörande motionslokaler. En informations-sal för 130 personer tillgodoser föreningarnas mötesverksamhet och kan även bli Flemingsbergs biograf.

En brist i planeringen var att man inte i tillräcklig grad förutsåg att det skulle komma att bo så många invandrare i Flemingsberg, vilket innebär att det saknas tillräckligt antal lokaler för undervisning i mindre grupper, huvudsakligast då för invandrarernas språkundervisning. Detta har senare uppmärksammats även på centralt håll så att Skolöverstyrelsen, på grund av bristen vid Flemingsbergsskolan, numera i sina normer tar särskild hänsyn till behovet av sådana lokaler.

Hemrumsskola för bra trivsel

Skolan är en sk hemrumsskola, där centralkapprum och huvudentré har ersatts av mindre kapprum för endast två klasser i direkt anslutning till klassrum och separata entréer. Skolan har 12 klasser på högstadiet. En stor del av skolan är avsedd att kun-

na dubbelutnyttjas för fritidsbruk.

Hemrumsskolans planlösning gör att eleverna i en årskurs kan uppleva "sin" del av anläggningen som en "liten" skola. Det går att dela upp hemrumsskolan i mindre enheter där personal och elever kan organiseras i självstyrande grupper. Eleverna får mer ansvar för vård och drift av "sin" del av anläggningen och möjlighet att medverka till utsmyckning, möblering, lokalvård etc.

Byggherre är *Stiftelsen Flemingsbergs Bostäder* som bildades genom beslut av Stockholms läns landsting 1967.

Bostadsstiftelsen Huga svarar för förvaltning och uthyrning av centrumets lokaler. Största hyresgästen är *Huddinge kommun* med skola, fritidsgård, stadsdelsbibliotek och sporthall på sitt långtidskontrakt.

Projekteringen påbörjades hösten 1973. Byggnadsarbetena startade i årsskiftet 74-75 och stod färdiga att tas i bruk hösten 1976.

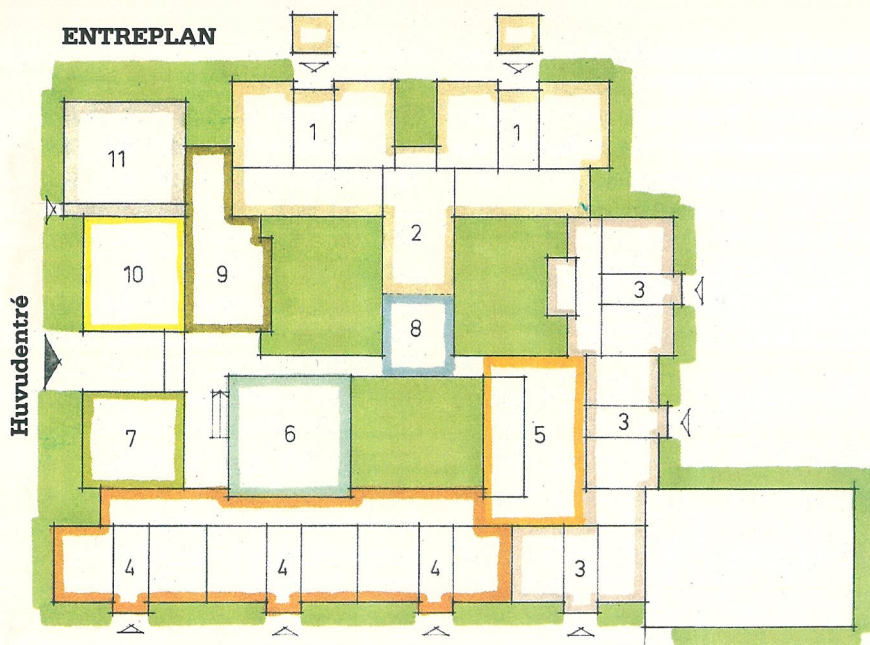

Foto: Gunnar Ridderstedt, Falun

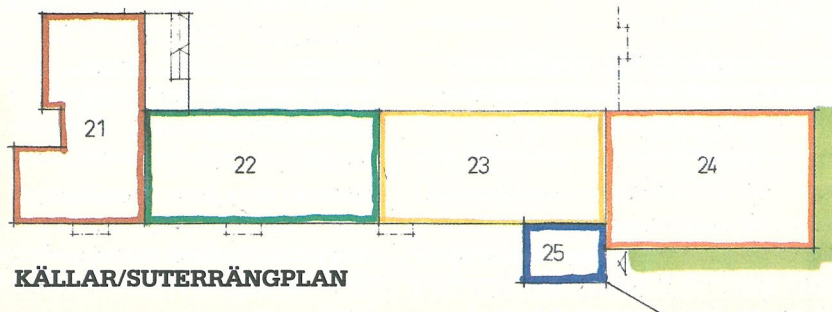
FRÄMBYHUS

Falun

ENTREPLAN

- 1 Förskola
- 2 Rörelselektrum
- 3 Lågstadium
- 4 Mellanstadium
- 5 Bibliotek
- 6 Trä-metall och textilslöjd
- 7 Fritidshem och sjukvård
- 8 Samlingssal
- 9 Matsal, cafeteria
- 10 Personalrum, expeditioner och åldringsvård
- 11 Kök

- 21 Skyddsrum (förråd)
- 22 Skyddsrum (bordtennis, styrketräning m m)
- 23 Omklädning, tvagning, bastu
- 24 Gymnastiksal
- 25 Lärarum

KÄLLAR/SUTERRÄNGPLAN

Av arkitekt SAR Jan Ouchterlony

Främbyhus är en integrerad 2-parallellig för-, låg- och mellanstadieskola i ett helt nytt bostadsområde söder om Falu centrum. Området är vackert beläget vid sjön Runns strand och innehåller 400 lägenheter i en och tvåplanshus. Dessutom finns äldre hyreshusbebyggelse samt villaområden inom skolans upptagningsområde.

Under skissningsperioden – första halvåret 1976 – förekom nästan dagligen samråds- och MBL-möten. Förutom Skolöverstyrelsen, Falu kommun som hyresgäst och HSB som byggherre, skulle samordning ske mellan lärare, förskole-, fritids- och kökspersonal, socialförvaltningen, sjukvården, vaktmästaren och lokalvårdarna.

Målsättningen var att integrera alla dessa grupper i ett hus – Främbyhus – som på dagtid i första hand skulle fungera som skola för barnen inom området, men även som en träffpunkt för alla inom området under större delen av dygnet.

Önskemålen och visionerna var många och som så ofta blev resultatet en kompromiss. Skolan är utförd i ett plan på ca 4.000 m² med källarvåning under en mindre del. Alla funktioner och utrymmen nås utan att man behöver gå ut. Men för att få de tillkomplementutrymmen förstora korridorerna så lugna som möjligt, nås respektive förskole-, låg- och mellanstadiedel utifrån genom separata kapprum. De tre öppna innegårdarna sörjer för att de centrala delarna av byggnaden får dagsljus. Gårdarna fungerar dels som rastplatser och dels som små grönsaksland i undervisningssyfte.

Ett starkt önskemål var att få en god kontakt mellan förskolans deltidsgrupp och årskurs 1 så att ett gott samarbete var möjligt. Ett annat led i integreringen var att låta rörelselekrummet, genom en flyttbar blockvägg, kunna samnyttjas med samlingssalen. Slöjdsalarna, fritidshemmet, åldringscentralen, expeditionerna, cafeterian och källarplanet nås

lätt från huvudentrén om man av ordningsskäl vill stänga av resten av skolan.

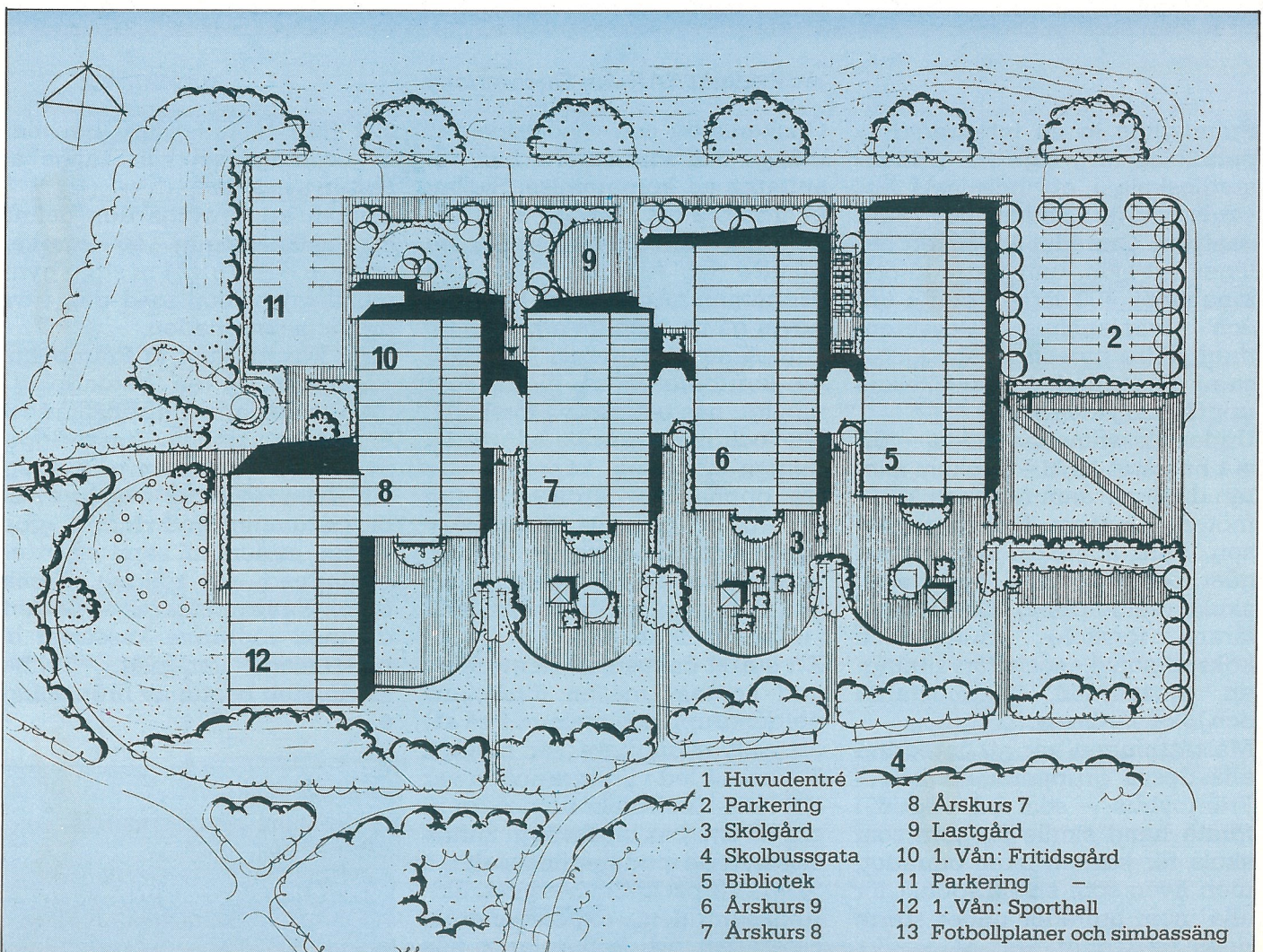
Genom att utnyttja den befintliga släntningen av marken smälter den 18×24 m stora gymnastiksalen ihop med den i övrigt låga byggnaden.

Rent konstruktivt är Främbyhus uppbyggt på en betongplatta med stålpelare, limträbalkar och fackverkstakstolar. Innerväggar av dubbla gipsskivor på ståreglar. Ytterväggarna består av en regelstomme med dubbla gipsskivor, mineralull samt en ytterbeklädnad av rödgult Kaniktegel. Gavelspetsarna är beklädda med rödbruna kassetter av plastbelagd stålplåt. Takbeklädnaden består av brun shingel.

Projektering 1976	Sommaren 1978
Inflyttning	Beställare HSB
Beställare	Entreprenör Platzter Bygg AB
Entreprenör	Arkitekt Jack Hanson Arki-
Arkitekt	tektkontor AB, Falun

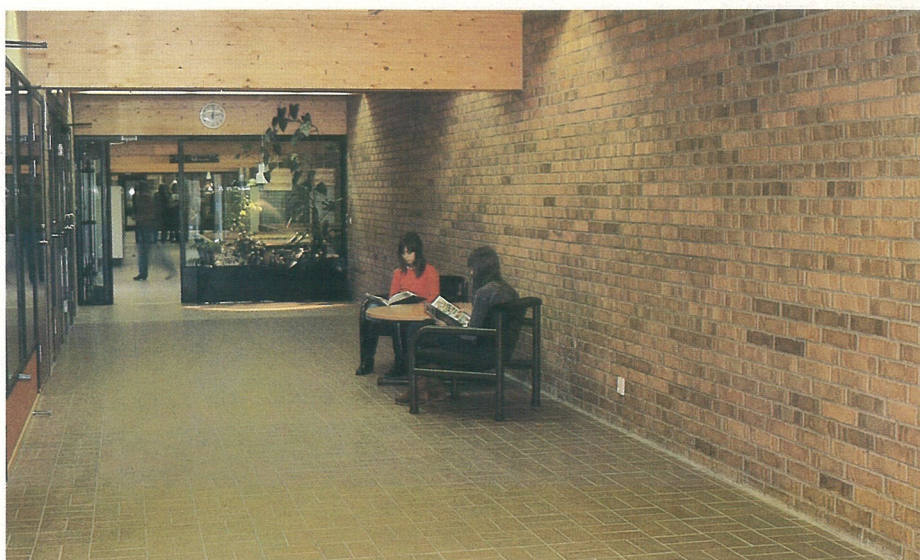
VEINGE

Högstadieskola

Skolan är en 4-parallellig högsta-dieskola med bibliotek, fritids-gård och sporthall. Den byggdes 1978-79 intill en äldre låg- och mellanstadieskola som i samma veva renoverades och byggdes ut. På området finns också en utomhus-badanläggning. Skolan är byggd på en nordvänd slänt med utsikt mot norr över en vacker dalgång. Terrängen är vid skolans placering och utformning nyttjad, så att skyddade försänkta uppehållsytor kunnat förläggas mot söder och fritidsgården fått lokaler i en undervåning mot nordväst. Samtidigt har sporthallens stora byggnads-kropp kunnat grävas ned i slän-ten, varför byggnaden inte fått för stor dominans i det lilla sam-hället. Planen är uppbyggd kring ett enkelt och koncentrerat kom-munikationssystem som har gett bra ytekonomi.

I flygeln närmast huvudentrén finns kommunalsbiblioteket och lokaler för praktiska ämnen, vilka alla används av allmänhe-ten även utanför skoltid. I övriga flyglar ligger hemrumsavdel-ningarna med dagsljusbelysta komplementutrymmen mot sö-

der och med entré för varje års-kurs i mellanbyggnaderna, där också varje årskurs har sina up-pehållsrum.

Matsal och musiksäl kan med vikkvägg slås ihop till en stor sal. Fritidsgårdsdelen med parke-ring och entré i det nedre planet inrymmer också vissa lokaler för kommunen.

Skolan är med tanke på att man närmar sig den "uppifrån" i ter-rängen formad med ett skulptu-

rerat taklandskap i gulgrå plåt med kraftiga stående falsar. Ta-ket övergår i skärmtak över fönstren. Yttervägg och fasta in-nerväggar är i Kaniks läderfär-gade tegel (special med baksi-dan utåt). Golv i kommunika-tions- och uppehållsutrymmen är i Höganäs läderbruna klinker som matchar teglet i färg. Dessa tegel- och klinkerfärger ger till-sammans med övriga färger och gröna växter en vänlig miljö.

Av arkitekter SAR L&H Höstrup, Halmstad

Foto: Ulf Bengtsson, Halmstad

HAMMAR- BACKSSKOLAN

Vallentuna

Foto: Stig Kenne, Stockholm

Av arkitekt SAR Gunnar Cedervall, Cedervallgruppen Arkitektkontor AB, Stockholm.

Hammarbacksskolan är Vallentunas andra högstadieskola. Den ligger i gränsen mellan den centrala, något tätare bebyggelsen – Vallentuna är en av de få kommuner runt Stockholm som inte har högre bostadshus än 3 våningar – och de norr därom nya och växande enfamiljsområdena. Den tidigare högstadieskolan, Hjälmsstaskolan, ligger på ett liknande sätt sydost om den centrala kommundelen.

Skolan har sju parallellavdelningar, dvs sju klasser i vardera av årskurserna 7, 8 och 9. Skolan har också utökade fritids- och idrottslokaler, en samlingssal för 250 personer, ett centralkök för 2 500 portioner att skickas ut till andra skolor och kommunala anläggningar. Sporthallsdelen är också förberedd för utbyggnad med ett inomhusbad.

En erfarenhet från projekteringen av Hammarbacksskolan är, att en sjuparallellig högstadieskola är en väl stor anläggning. Utan att ta ställning till lämplig skolstorlek utifrån de synpunkter som kan anföras och som livligt diskuterats under senare år, kan man som lokalplanerare säga att den stora skolan fordrar fler lokaler. Fler lokaler ger en större anläggning med längre interna kommunikationer, och det är detta som är svårbestämt, särskilt om man ej vill skapa alltför stora överytor. I Hammarbacksskolan motverkas detta av att varje årskurs fått sitt eget

hus där stor del av undervisningen kan försigå. Det visade sig också när skolan var nyinflyttad, att lärare och elever hade svårigheter att finna sig tillrätta i lokalerna, men efter en säkerligen arbetsam period av inboende förefaller nu anläggningen fungera i huvudsak som det var tänkt från början och skolan ger ett intryck av lugn och trygg arbetsmiljö.

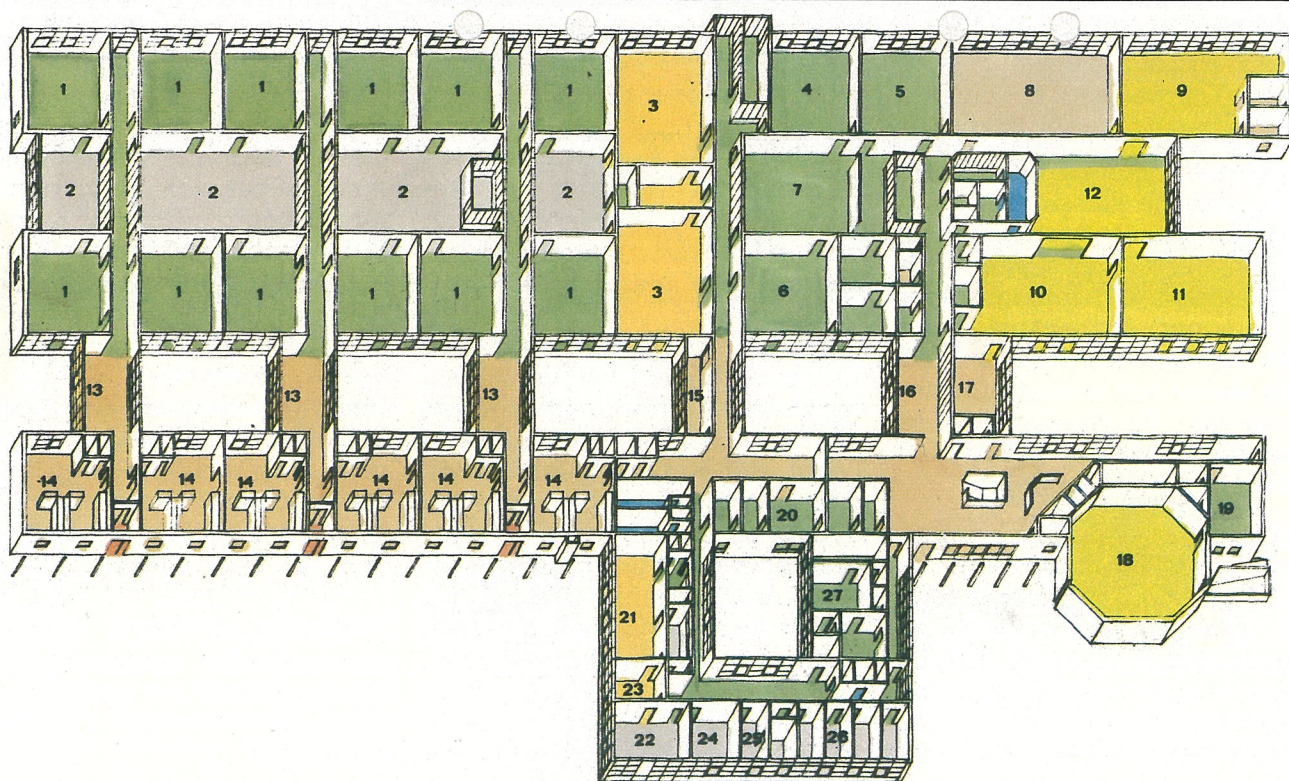
Samlingssalen är ett uppskattat utrymme. På ett enkelt sätt skapas flexibilitet så att scenen kan växa på åskådarplatsernas bekostnad och tvärtom, den kan minska varvid åskådarnas antal kan öka. Akustiken är god, och det har åstadkommit genom att väggarna utförts av fasadtegel, rött sandat från Mälardalens Tegel, där fogarna på lämpliga ställen och i lämplig omfattning tryckts så pass mycket att teglets hål friläggs och därmed ökar väggens dämpande effekt. Detta var ett av skälen för att man valde tegel kring samlingssalen i en byggnad som i övrigt är uppförd med trästomme. Andra skäl var att man ville ge en god ljudisolering mellan samlingssalen och omgivande lokaler. Ytterligare ett skäl var att i någon mån förbättra värmelagringseffekten som är väl dålig i lätta trähus. En lokal som inte fungerar så väl är det centrala komplementutrymmet i de fyra byggnadsdelarna B–E. Jag tror att det beror dels på skolans storlek och dels på

att vi inte tillräckligt bra kunnat definiera vad rummet skall användas till. Vi vet visserligen att det behövs för studier, individuellt och i grupp. Vi vet att det behövs för materielförvaring och som uppehållsutrymmen, men programfunktionerna är för vagt uppställda och möblering och inredning har blivit alltför generell och ej tillräckligt funktionsanpassad. Ett spännande samrådsarbete pågår för närvarande mellan arkitekt, skolledning, lärare, elever och övrig personal för att komma fram till en bättre fungerande inredning i komplementutrymmena. Skolan ligger på en mycket vacker tomt, typisk för Uppland, i en svagt slutande backe mot söder, med blandad tall- gran- och björkvegetation, med små öppningar med gräs, stora stenar och enar. Denna natur smyger tätt in bland den uppdelade bebyggelsen och står vackert mot fasaderna som lånat färg och materialsammansättning från landskapets äldre bebyggelse, nämligen jordbrukets ekonomibyggnader, dvs rött tegel och falurödfärgat trä.

Den inre miljön är ljus och luftig, och berikas dessutom av uppskattad konstnärlig utsmyckning i de gemensamma kommunikationsutrymmena. Duktiga konstnärer från Vallentuna (K G Nilsson, Kerstin Schildt, Göte Eineljung, Peter Tillberg och Alf Linder) har lagt ner omfattande arbete.

Låg- mellan- och högstadieskola

VEBERÖD

1 Basutrymme	10 Teckning	19 Grupprum – musik
2 Komplementutrymme	11 Textilslöjd	20 Vaktmästeriavdelning
3 Hemkunskap	12 Kompl. PR- och EST-ämnen	21 Personarum
4 Biologi	13 Uppehållsutrymme	22 Konferensrum
5 Fysik	14 Kapprum och uppehållsutrymme	23 Rökrum
6 Kemi	15 Elevkår	24 Rektorsrum
7 Kompl. No-ämnen	16 Kafé	25 Kansli
8 Teknik	17 Konst och klang	26 Kontorsrum
9 Trä- och metallslöjd	18 Musik- och informationssal	27 Elevhälsovård

Utgångsförutsättningen vid byggandet var en befintlig låg- och mellanstadieskola som skulle kompletteras med ett 4-parallelligt högstadium.

Skolan ligger invid den gamla bykärnan intill kyrkan. Veberöd 2 mil öster om Lund har under senare år växt huvudsakligen genom en omfattande villaproduktion, skolans upptagningsområde utgör även omlandet med grannbyn Genarp.

Det är ett gammalt tegeldistrikt vi här rör oss i, vid Romeleåsens sluttningar. Det är en händelse som här i denna tidning ser ut som en tanke, att skoltomten utgörs av det gamla tegelbruket. Tyvärr finns inga rester av dessa magnifika brännugnar som gav det gamla Veberöd en speciell silhuett och vilket tegel man här tillverkade! Det hade en speciell ljusröd lyster och hårdighet. Det tillverkades även i en mångfald sorter och former, ofta baserad på hantverksmäs-

sig framställning. Man gjorde även taktegel.

Att skolan skulle byggas i tegel var därför en självklarhet. Taket gavs en sådan lutning att taktegel kunde användas. Idrottsplanen formades med kant från de gamla lertäkterna. Att nu det fina Veberödsteget ej stod till buds var ju tråkigt. Det brukar vara en dygd att använda sig av ortens material. Vi fastnade för Klippans Rosa tegel med nästan vitt bruk. När energinormer nu begränsar fönsterytorna och mycket tegel skulle komma till användning inomhus vill vi ha en ljus vägg. Det gula teglet saknade tradition på platsen. Takteget, 6.000 kvm, blev billigast att köpa från Västtyskland.

Skolan är strängt modulanpassad med 5 långskepp, c:a 100 m långa och 8,4 m breda. Administrationsdelen och hörsalen avviker från mönstret. Det är här andra storlekar på rummen som arkitektoniskt motiverar avste-

gen. Skolan har 3 centralkapprum men kan användas med hemrum.

Utöver skoldelen har en fritidsgård och matsalar byggts, där limträ och tegel utgör de viktigaste materialen.

BYGGFAKTA

Grunden består av betongplatta på mark. På viss del av byggnaden har byggts källare.

Stomme av reglar.

Fackverkstakstolar av trä. Viss del av byggnaden har tak av träullsplattor upplagda på limträbalkar.

Fasadbeklädnad av tegel och träpanel.

Taktegel och där det finns träullsplattor – papp.

Ytskikt på golv är i huvudsak klinker i korridorer, linoleum i lärosalar och träparkett i övriga undervisningsutrymmen. Heltäckning förekommer i kontorslokaler samt i komplementutrymmen.

Av arkitekt SAR Yngve Lundquist, Lund

Foto: Lennart Sandén, Malmö

Byggherre:	Skolstyrelsen i Lund
Projektledare:	Skolbyggnadsing. Bertil Sandgren, tel 046-155110
Huvudentreprenör:	Skånska Cementgjuteriet, Malmö
Arkitekt:	Lundquist & Rendahl Arkitektkontor, Lund
Konstruktör:	Valdemar Poulssen Konstr. Byrå AB, Malmö
El-konsult:	El-Program AB, Lund
VVS-konsult:	VVS-Teknik AB, Malmö

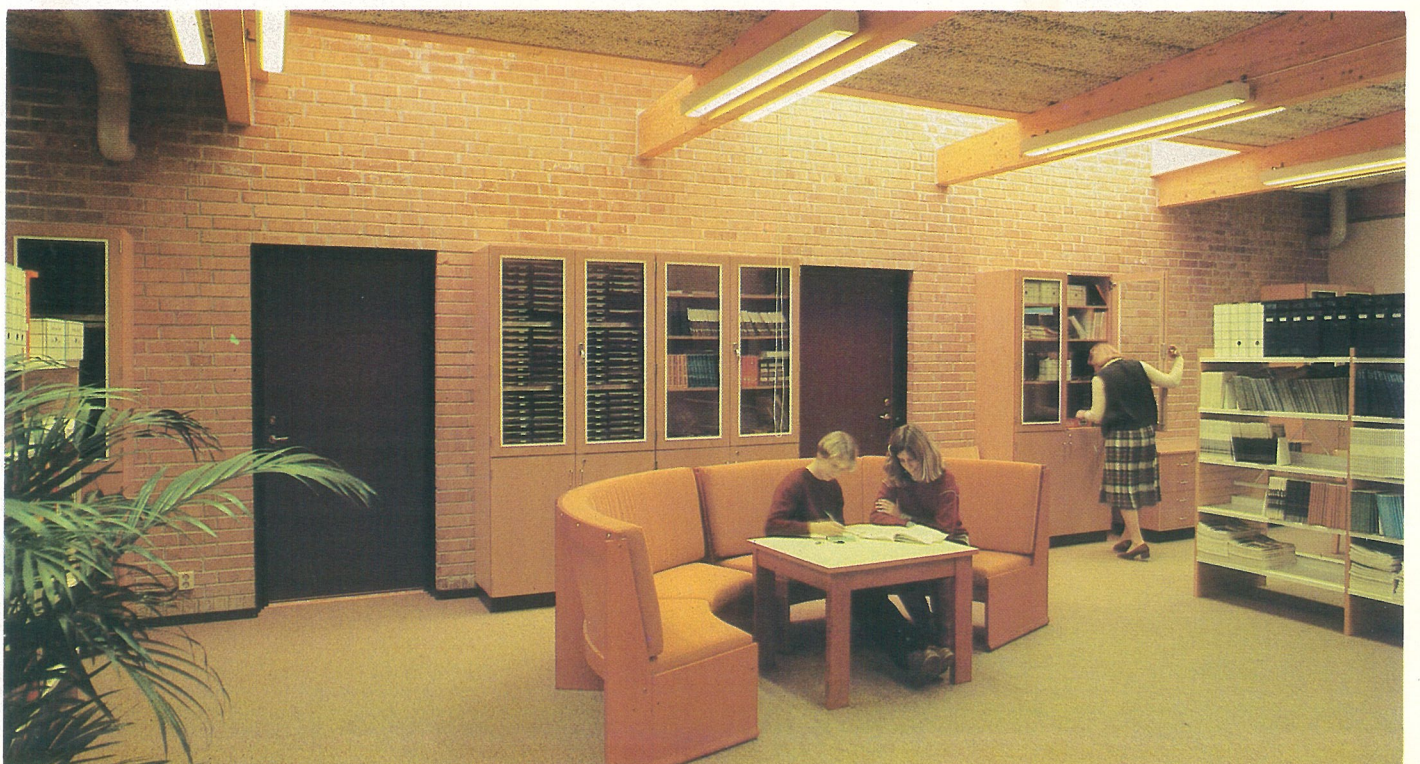

Kostnader:

Entreprenadkostn. (byggn., måln., VS, vent. och elarb.)	11.490.500:–
Markarbeten (inkl anlägg. av skolidrottsplats)	2.032.000:–
Projektering och kopiering	1.622.700:–
Avgifter till myndigheter (byggn.lov, VA-lov)	55.000:–
Tomtkostnader	259.000:–
	<hr/>
Mervärdeskatt	1.442.700:–
Indexhöjning	1.622.700:–
	<hr/>
	18.524.600:–

Enligt ovanstående blir byggkostnaderna, exkl markarbeten, cirka 16,1 milj kr.
 Kostnaderna per kvm byggnadsyta blir då cirka 2.900 kr kvm.
 Byggnadsår: 1980-81

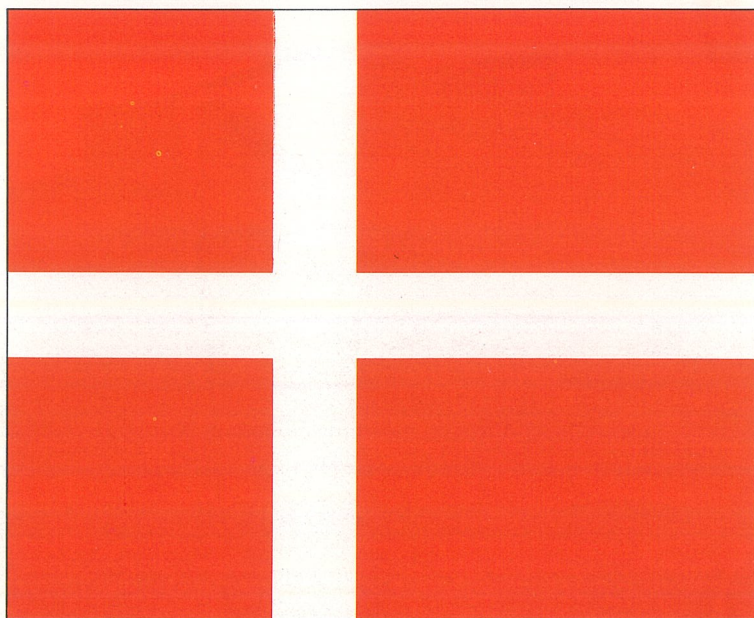
REFERENS JOBB?

Den här tidningen t.ex.
Givetvis har vi många andra,
både större och mindre, i en färg eller flera.
Alla till konkurrenskraftiga priser.

Ring oss så får vi visa vad vi kan
både när det gäller pris och kvalitet.

i-tryck·lito
BOK & OFFSETTRYCKERI

0920/105 00 växel eller
direkt 209 47, 244 60, 671 40

NYA DANSKA SKOLOR

I Danmark byggs skolor efter delvis andra pedagogiska, kommunalpolitiska och ekonomiska förutsättningar.

Grundskolan är inte som i Sverige, lika hårt uppdelad i låg-, mellan- och högstadium. Man eftersträvar snarare att barn i olika åldrar skall blandas, lära och stimulera varann. Det är bättre med en tredje, sjätte och nionde klass intill varann än tre sexor i samma korridor.

Kommunerna svarar i högre grad för skolans ideologi och byggenskap. Det förekommer att kommuner spekulerar i nya och fina skolbyggen för att locka till sig köpstarka invånare. Detta kan givetvis kritiseras, men lika fullt har principen resulterat i både pedagogiskt och arkitektoniskt intressanta nya skolor, kanske de bästa i efterkrigstidens Europa.

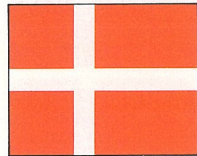
Danmark är ju inte så vidsträckt, det finns fina skolor på Jylland och Fyn, tyngdpunkten hittar man på Själland och i Köpenhamnsregionen. De är ofta mycket konsekvent byggda i tegel både i väggar, golv och tak.

Här en förteckning över några fina exempel i Köpenhamnsregionen.
Y.L.

Munkegårdsskolen Grundskola Vangedevej 178, Søborg Arkitekt Arne Jacobsen	1956	Tårnby gymnasium Gymnasium Tejn Alle 5, Tårnby Ark. Halldor Gunnlögsson och Jörn Nielsen	1967
Egegård skole Grundskola Gladsaxe Møllevej, Gladsaxe Ark. Gert Edstrand, Eva och Nils Koppel	1958	Strandgaardskolen Grundskola Ishøj Søvej, Ishøj Ark. Kooperativa Byggeindustri (KBI)	1975
Hansted skole Grundskola Rødbyvej 2, Valby F. C. Lund och Hans Chr. Hansen	1958	Amtsgymnasiet i Greve Gymnasium Holmagervej 4, Greve Strandby Ark. Skaarup & Jespersen	1974
Vangebo skole Grundskola Vangeboled 9, Holte Ark. Gehrdt Bornebusch, Max Brüel, Henning Larsen och Jörgen Selchau	1960	Endrupskolen Grundskola Endrupvej, Fredensborg Ark. Peter L. Stephensen	1978
Sofieskolen Specialskola Granvej, Bagsværd Ark. Koppel, Koppel, Edstrand och Thyrring	1960	Amtsgymnasiet i Köge Gymnasium Gymnasievej, Köge Ark. Nils Andersson & Salli Besiakow	1975
Solvangskolen Grundskola Nordtoftevej 58-60, Forum Ark. Ole Meyer, Ib & Jörgen Rasmussen	1963-70	Niverødgaardskolen Grundskola Mariehøj 3, Nivaa Ark. Sten Zinsk	1981
Nærumgårdsskole Grundskola Frøerlund 9, Nærum Ark. Gunnar Jensen och Finn Monies	1970	Vibenshus skole Tillbyggnad, grundskola Kertermindegade 10, Köpenhamn Ö Ark. Stadsark. Direktorat	1980
Ulegårdsskolen Grundskola Vestre Grænsevej 32, Solrød Ark. Halldor Gunnlögsson och Jörn Nielsen	1972-75	Specialskole vid Kastelsvej Tillbyggnad, blindinstitut m.m. Kastelsvej 58-60, Köpenhamn Ark. Stadsark. Direktorat	1979

Vibenshus skole, Köpenhamn

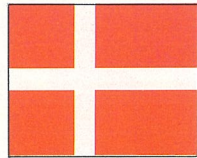

Specialscole vid Kastelsvej, Köpenhamn

Munkegårdsskolen, Søborg

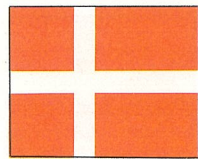

Egegård skole, Gladsaxe

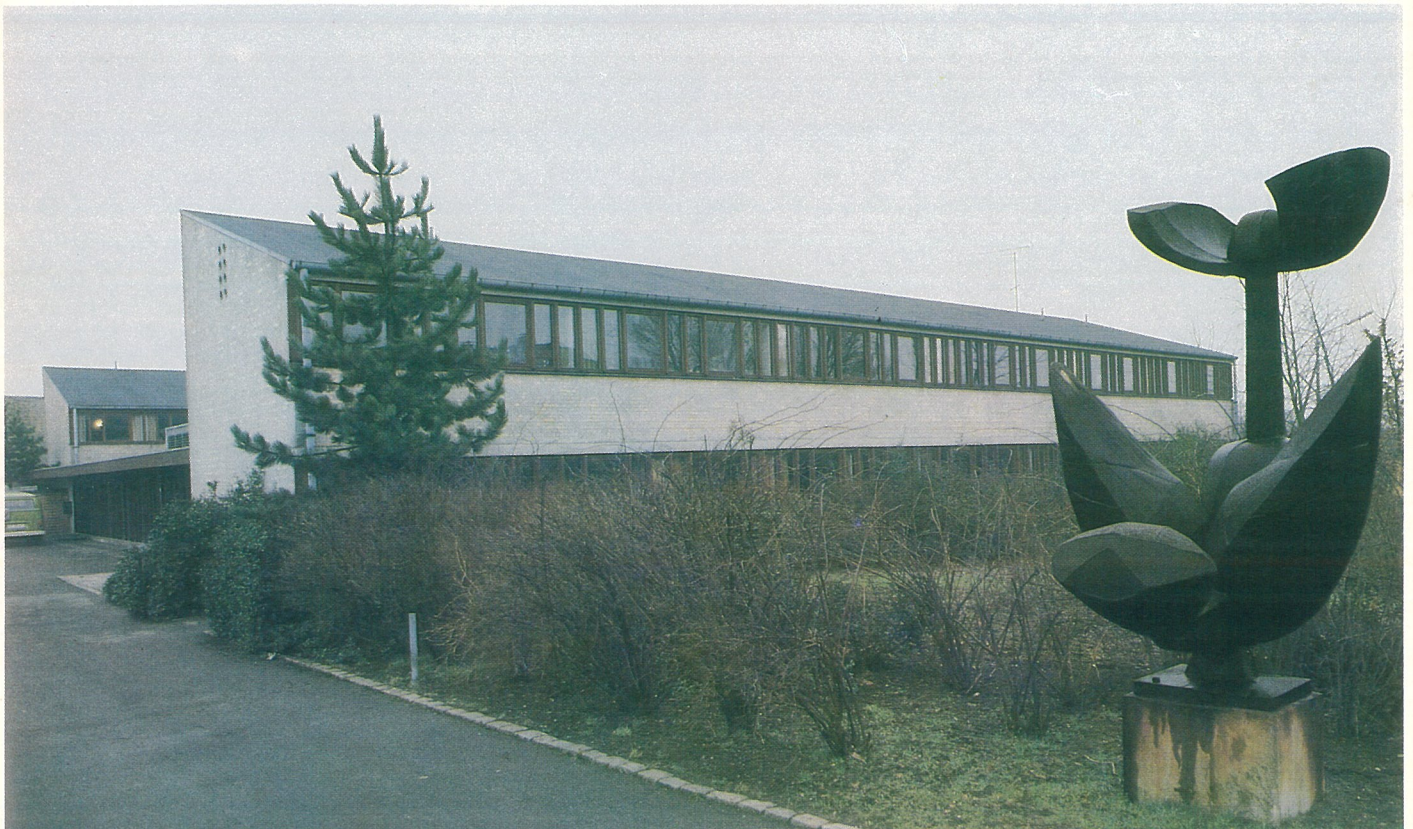

Vangebo skole, Holte

Sofieskolen, Bagsvaerd

Solvangskolen, Forum

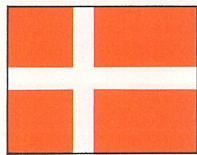
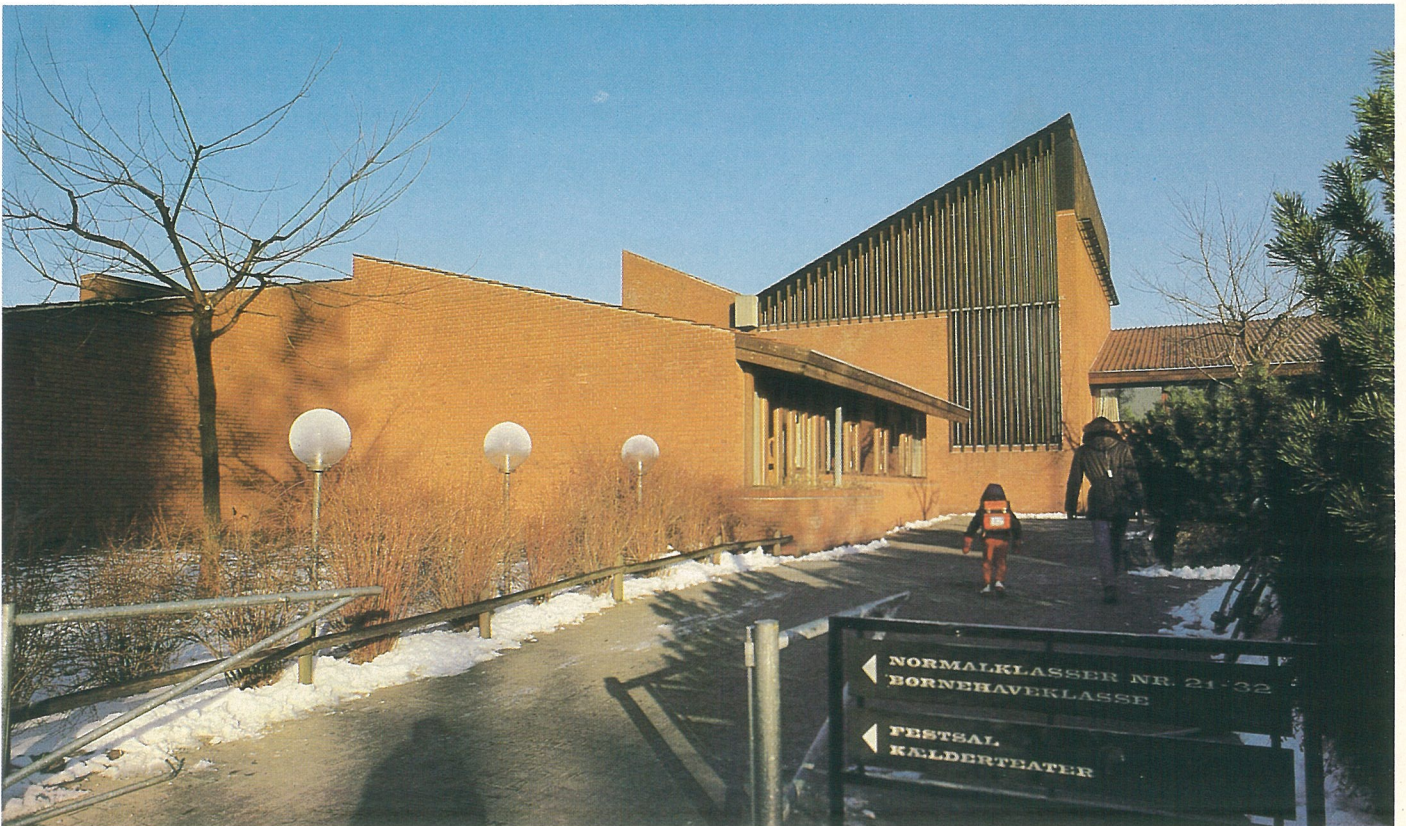
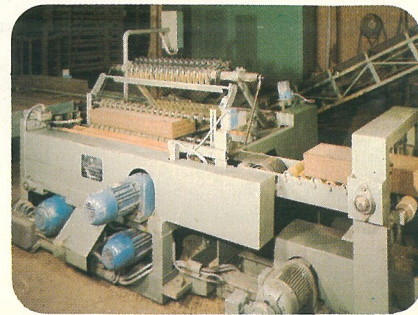
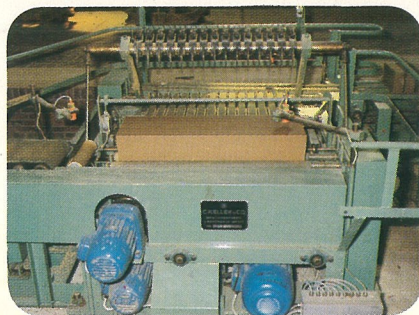
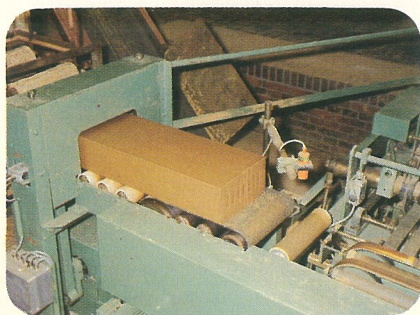

Foto i Danmark: Lennart Sandén, Malmö

Nærumgårdsskolen, Nærum

Med den nya helautomaten från KELLER uppnår Ni både hög kapacitet och skonsam behandling av tegelstenarna.

1. Absolut exakt och "skäggritt" skärsnitt med Kellers flertrådiga avskärare 4155 (DBP).

2. Skonsam överföring av teglet till metall- eller trälattor genom förstklassig lattautomatik. Störningar p.g.a. omkullfallande tegel och lattor är utesluten.

3. Friktionsfri gång via en tvärtransportör till elevatorn med anslutande överföring till en samlingsrustning.

4. Fulländad störningsfri produktion genom sluten laticirkulation med eller utan mellanliggande lattsamlare.

Keller representeras i Sverige av:
Ohlson & Co HB Allégatan 102
69400 Hallsberg Telefon: (05 82) 1 02 05

C. KELLER GMBH u. CO. KG Maschinenfabrik
Postf. 34 · D-4530 Ibbenbüren-Laggenbeck
Telefon (0 54 51) 521 · Telex 09 4522

Bara Mangold.

Gult mot brunt, milt schatterad och rik på nyanser. Så skulle man kunna sammanfatta färgen på Bara Mangold, en ny fasadsten från Bara med omisskännligt egen karaktär. Färgen har man fått genom att sätta små mängder mangan till den ljust gulbrännande Bara-leran.

Resultatet har blivit en produkt som många redan sökt: En ljus sten med tillräckligt liv och värme för att förbli spännande även över stora ytor.

Tegelcentralen.

Malmö 040-734 20, Göteborg 031-2721 40, Jönköping 036-16 50 75, Stockholm 08-35 48 38.